

## A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei

### Hazai és külföldi időszaki kiadványok tartalmának digitális archiválásával összefüggő szerzői jogi kérdések

Ügyszám: SZJSZT 29/2004

#### A megbízó által feltett kérdések:

##### *„A tervezett rendszer*

A megbízó 1990 óta számítógépes rendszerben rögzíti a hazai és külföldi időszaki kiadványok fgyűjtőkörébe tartozó cikkeinek – tárgyszavazott – bibliográfiai adatait. A rendszer azzal a céllal született, hogy a felhasználók a könyvtár számítógépes rendszerében történő keresés alapján ki tudjanak nyomtatni egy listát azon cikkekről/tanulmányokról (továbbiakban együtt cikkek), melyeket használni kívánnak (esetleg másolatát is kérik).

Terveink szerint a fénymásolás és a gyakori raktári mozgatás kiváltására a rendszerben levő bibliográfiai adatokat kiegészítjük a cikkek teljes szövegével (PDF vagy szöveges formában) így ezt a rendszer felhasználói maguk letölthetik és kinyomtathatják..

Az első („A”) szakaszban a rendszer csak a saját olvasók (országgyűlési képviselők, szakértők, a hivatali dolgozók és a könyvtár beiratkozott olvasói) számára lesz elérhető intraneten. A könyvtár ugyanakkor – elvileg – fent kívánja tartani azt a lehetőséget is, hogy a későbbiekben („B” szakasz) az interneten mint fizetős szolgáltatást valósítsa meg.

##### *Kapcsolódó jogi kérdések:*

1. A szabad felhasználás az ismertetett „A” esetben hogyan értelmezhető? Ezen esetben mihez szükséges a kiadók (a szerzői jogok tulajdonosainak) az engedélye, hozzájárulása?
2. Milyen jellegű egyéb hozzájárulásra van szükség a kiadóktól a rendszer jogszerű üzemeltetésére?
3. Milyen megoldás javasolt annak elkerülésére, hogy tisztázatlan szerzői jogokból adódó problémákat a jövőben elkerülje a könyvtár. Azaz, amennyiben egy kiadóval kötünk megállapodást, el kívánjuk kerülni a szerzőkkel való későbbi vitákat, de legalábbis dokumentálni kívánjuk a vitás esetekre jóhiszemű eljárásunkat. Létezik-e erre a problémára közös jogkezelő intézmény, amelyen keresztül e tekintetben megoldható a szerzők esetleges jogdíjának kezelése?
4. Milyen jellegű megállapodást célszerű kötni a kiadóval, amennyiben a könyvtár a kiadótól a cikkek egy körét elektronikus – tovább feldolgozható – formában kívánja megvásárolni abból a célból, hogy azt utána szabadon felhasználhassa – akár az interneten való terjesztésre is.
5. A könyvtár beszkenelheti-e a tulajdonában lévő sajtópéldányok cikkeit – nem a teljes kiadványt –, és terjesztheti-e a belső hálózatán saját olvasói számára?
6. A könyvtár tulajdonában levő elektronikus sajtóanyagok (évente kiadott CD-k) cikkeit felhasználhatja-e a rendszer építéséhez?
7. Az internetről letöltött cikkekkel bővíthető-e az állomány, amennyiben a cikk papíron a könyvtár tulajdonában van, de a költségek és időráfordítás szempontjából hatékonyabb lenne az internetről való letöltés?
8. Bővíthető-e a rendszer, a papíralapon a könyvtár rendelkezésére nem álló dokumentumok internetes letöltésével?

9. Enyhít-e a jogi problémákon egy olyan megoldás, amikor a cikkek szövegét a rendszer nem saját maga tárolja, hanem az interneten – ott feltehetően a szerzői jog tulajdonosa által engedélyezetten – elérhető cikke közvetlenül linkeli a keresőt?
10. A rendszer archívum jellege felvet-e szerzői jogi problémát?

### Az eljáró tanács szakértői véleménye:

#### I.

A megbízó által feltett kérdések megválaszolása előtt néhány előzetes kérdés megvizsgálása szükséges.

#### 1.) A tervezett felhasználással érintett művek, ilyeneket tartalmazó adatbázisok köre

A megkeresés ebben a tekintetben meglehetősen szűkszavúan fogalmaz: a felhasználni kívánt művekről a megbízó annyit ír, hogy azok „a hazai és külföldi időszaki kiadványok fegyűjtőkörébe tartozó cikkei”, illetve „cikkek/tanulmányok”. Ez – a megbízó fegyűjtőkörének ismeretében – elsősorban *szakirodalmi, tudományos, publicisztikai műveket*, kisebb mértékben *szépirodalmi műveket* foglal magába; szintén előfordul *ábrák, térképek, fényképek, táblázatok* felhasználása.

Ugyancsak jelentőséggel bír, hogy a megbízó nemcsak egyes ilyen elemeket kíván felhasználni, hanem ezen művek *más által összeválogatott halmazának* (időszaki kiadványok és azok egyes évfolyamai, illetve teljes gyűjteménye) egészét vagy komoly részét.

Az eljáró tanács ezek tekintetében folytatta vizsgálatát.

#### 2.) A tervezett/végzett felhasználások

A megkeresés két szakaszból tesz említést:

- az „A” szakasz a cikkek, tanulmányok „intranetes” elérhetővé tételét és másolását „**saját** olvasók” részére;
- a „B” szakasz pedig – egyelőre elvi lehetőségként – ezek „internetes”, **nyilvános** hozzáférhetővé tételét takarja, díjazástól függő szolgáltatásként.

Ennek ellenére az 5., 6., 7. és 8. kérdés egyértelművé teszi, hogy létezik egy, a szerzői jog szempontjából jelentőséggel bíró *korábbi szakasz* is, amelyet az eljáró tanácsnak vizsgálnia kell: a már digitált „tartalmak” digitális formában történő átvétele, illetve a nem digitált „tartalmak” ilyen formába kódolása, vagyis digitális formában való másolása.

Bár az egyes kérdések nem minden esetben írják, hogy melyik szakaszra vonatkoznak, a következőképp oszthatjuk fel azokat:

- megelőző szakasz: 5., 6., 7., 8. kérdés
- „A” szakasz: 1., 5. kérdés
- „B” szakasz: 4. kérdés

A 2., a 3. és a 4. kérdés első része, valamint a 10. kérdés egyik szakaszra sem utal kifejezetten, így azokat minden szakasz tekintetében szükséges megvizsgálni.

Végül: a 9. kérdés önálló problémakört, a hiperlinkek, azon belül is a közvetlenül valamely műre/teljesítményre mutató ún. *belső linkek* (deep linking) témáját veti fel.

A kérdésekre adott válaszok során az eljáró tanács ezért a fenti sorrendet követi: először a kezdeti szakaszra, majd az „A” és a „B” szakaszra vonatkozó kérdésekre ad választ, végül a közvetlen belső linkek problémakörét tekinti át.

### 3.) Az irányadó jogszabályok

#### 3.1. Alkalmazandó

- az 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról, a 2001. évi LXXVII. és a 2003. évi CII. törvényekkel módosított, hatályos szövegével (a továbbiakban: **Szjt.**); továbbá
- a szabad felhasználások egyes feltételeit részletező 117/2004. (IV.28.) Korm. Rendelet (a továbbiakban: **Korm.R.**).

Ezek a jogszabályok az Európai Közösség jogszabályaival összegyeztethető szabályozást tartalmaznak, így az Európai Parlament és a Tanács következő irányelveivel is, amelyek a megbízó által feltett kérdésekre különösen irányadóak:

- 96/9/EK irányelv az adatbázisok jogi védelméről (a továbbiakban: **adatbázis irányelv**);
- 2001/29/EK irányelv az információs társadalomban érvényesülő szerzői és kapcsolódó jogok egyes kérdésekben történő összehangolásáról (a továbbiakban: **„Infosoc” irányelv**).

A „B” szakasz vonatkozásában a teljesség kedvéért figyelembe kell venni a 2000/31/EK irányelvet, amely a belső piaci információs társadalmi szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem bizonyos jogi vonatkozásainak a kérdéseit szabályozza. Magyarországon az irányelvet a 2001. évi CVIII. törvény (az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről) ültette át. Figyelembe veendő különösen az interneten nyújtott, művek hozzáférhetőségére vonatkozó szolgáltatások feltételrendszerére vonatkozó rendelkezések [2. § - 7. § (1)].

Ennek megfelelően a vonatkozó magyar jogszabályokat adott esetben a hivatkozott európai közösségi jog követelményei szerint kell értelmezni. A közösségi jogszabályok a nemzeti jogok közelítésével azok belső piacon belül harmonizált alkalmazását is megkívánják, ezért alkalmazásuk és értelmezésük során figyelemmel kell kísélnünk az Európai Bíróság vonatkozó ítéletei mellett az egyes tagállamoknak a megbízó kérdéseit érintő esetjogát is. Az adatbázisok fogalmával és azok alább tárgyalandó sui generis oltalmával kapcsolatban az Európai Bíróság (a továbbiakban: EuB) 2004. november 9-én hozott négy ítélete fontos értelmezését adja az adatbázis irányelv vonatkozó részének:

- C-203/02 The British Horseracing Board Ltd and Others v. William Hill Organization Ltd [a továbbiakban: **William Hill ügy**]
- C-46/02 Fixtures Marketing Ltd v. Oy Veikkaus Ab [a továbbiakban: **FM v. Oy Veikkaus ügy**]
- C-338/02 Fixtures Marketing Ltd v. Svenska Spel AB [a továbbiakban: **FM v. Svenska Spel ügy**]
- C-444/02 Fixtures Marketing Ltd v. Organismos prognostikon agonon podosfairou AE (OPAP) [a továbbiakban: **FM v. OPAP ügy**]

3.2. A megbízó által felvetett kérdéskörben alapvetően az **Szjt.-nek** a *gyűjteményes művek*, illetve az *adatbázisok* védelméhez kapcsolódó szabályai irányadóak.

**Gyűjteményes mű** az olyan gyűjtemény, amelynek összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése *egyéni, eredeti* jellegű, függetlenül attól, hogy tartalmi elemei szerzői jogilag védettek-e vagy sem. A gyűjteményes mű *szerzői jogi védelemben* részesül; a szerzői jog a mű *egészére a szerkesztőt* illeti, nem érintve a felvett egyes művek vagy szomszédos jogi teljesítmények jogosultjainak önálló jogait, és nem terjed ki a gyűjteményes mű egyéb tartalmi elemeire sem [Szjt. 7. §]. Gyűjteményes mű védelméhez elegendő a válogatás vagy a szerkesztés egyéni, eredeti jellege és az anyag elrendezéséhez sem kívánja meg a törvény útbaigazító rendszer vagy módszer alkalmazását. Ilyen mű például az antológiák vagy az oktatást támogató kresztomátiák többsége. A gyűjteményes mű jogvédelmének ideje főszabályként a szerkesztő halálának évét követő hetven esztendőre terjed.

**Adatbázis** a gyűjteményes műhöz képest az olyan gyűjtemény, amelynek *bármiféle tartalmi elemeit* valamely *rendszer vagy módszer* szerint rendezték el, aminek folytán az egyes tartalmi elemeihez *egyedileg lehet hozzáférni*, akár számítástechnikai eszközökkel, akár *bármely* más módon, tehát elektronikus és analóg eszközökkel egyaránt [Szjt. 60/A. §]. Nem feltétel, hogy a tartalmi elemek *tárolása* történjék meghatározott rendszer vagy módszer szerint: a tartalmi elemekhez *hozzáférést* kell egyedi módon lehetővé tenni, vagyis más tartalmi elemeknek a keresés során történő megjelenítése, köztük való válogatás nélkül. Nyomtatott adatbázisban a független tartalmi elemek visszakeresését teheti lehetővé például tematikus csoportosítású tartalomjegyzék, tárgymutató, vagy alfabetikus elrendezés, aminek alapján a kiadvány megfelelő felütésével jutunk el a kívánt tartalmi elemhez. Elektronikus adatbázisnál a thesaurus vagy index segítségével, fogalmi linkeléssel, „rákattintás” útján juthatunk közvetlenül a kívánt tartalmi elemhez.

*Szerzői jogi védelemben* részesül a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis [Szjt. 61. § (1) bekezdés]. Ennek feltétele, hogy az adatbázis *egyéni, eredeti* gyűjtemény legyen, szerkesztőjének saját szellemi alkotása. Ilyenkor adatbázis-műről szólhatunk. Nem minden adatbázis egyben szerzői alkotás. Nem minősülhet szerzői jogilag védett műnek az adott tartalmi elemek kézenfekvő rendszerben elrendezett gyűjteménye, mint például egy telefonkönyv, vagy időjárási adatok, tőzsdei árfolyamok időrendben folyamatos gyűjtése, vagy más szerző gyűjteményes műnek minősülő adatbázisának átvétele vagy lényegi másolása. A gyűjteményes műnek minősülő adatbázis – az adatbázis-mű – szerzői jogi védelmére vonatkozóan az Szjt. számos külön rendelkezést is tartalmaz, a gyűjteményes művekre irányadó szabályokon túlmenően [61. § (2) és (3)] bek., 62. §]

Sui generis, *sajátos szabályok szerint alakuló* (kapcsolódó jogi) *védelemben* részesülhetnek az adatbázisok *előállítói*, ha az adatbázisuk tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése *jelentős ráfordítást* igényelt. Ennek kapcsán kizárólag az adatbázis mint olyan előállításához szükséges ráfordítás vehető figyelembe, a tartalom előállításának ráfordításai nem tartoznak ebbe a körbe. Nem minden adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése igényel jelentős ráfordítást. Így például különböző pályázati felhívások kiírásuk rendjében való gyűjteményes hozzáférhetővé tétele valamely napilapban adatbázisnak minősül ugyan, jelentős ráfordítást azonban feltehetően nem igényel. Ha az adatbázis előállítóját jelentős ráfordításai alapján megilleti a *sui generis* jogvédelem, annak tartama 15 év, az adatbázis nyilvánosságra hozatalát, ennek elmaradása esetén az elkészítését követő esztendővel kezdődően. Amennyiben az adatbázis jelentős megváltoztatása önmagában is jelentős ráfordítással jár, az előállítót illető jogok védelmi ideje újra kezdődik. A sui generis jogvédelem sajátos tartalmát az Szjt. 84/A-E. §-ai szabályozzák.

Egy adatbázis kétféle (szerzői jogi és sui generis) oltalma egymás mellett, „egymással párhuzamosan” is fennállhat. Az adatbázis-mű szerkesztőjét megillető szerzői jog az egyéni-eredeti szerkesztői munka eredménye; az előállítót megillető *sui generis* adatbázis-oltalom pedig a jelentős ráfordítást „honorálja”.

## II. Az eljáró tanács válasza az egyes kérdésekre

A./

**Ad 5.** „A könyvtár beszkenelheti-e a tulajdonában lévő sajtópéldányok cikkeit – nem a teljes kiadványt –, (...)”

### A.1. A végzett felhasználási cselekmény

A könyvtár gyűjteményének részét képező, nyomdászati úton megjelenített művek, adatbázisok digitális formára hozása – akár szkennelés útján, akár más módon, például irodalmi művek esetén ismételt begépeléssel – a szerzői jog fogalomrendszerében „többszörözésnek”, illetve „kimásolásnak” minősül.

Az Szjt. a vonatkozó nemzetközi kötelezettségvállalásokkal és az európai „*acquis communautaire*”-rel összhangban megállapított – 18. § (1) és (2) bekezdése szerint többszörözés:

„Többszörözés:

- a) a mű anyagi hordozón való – közvetlen vagy közvetett – rögzítése, bármilyen módon, akár véglegesen, akár időlegesen, valamint
- b) egy vagy több másolat készítése a rögzítésről.

A mű többszörözésének minősül különösen (...) a mű tárolása digitális formában elektronikus eszközön, valamint a számítógépes hálózaton átvitt művek anyagi formában való előállítása.”

Noha az Szjt. szerzői jogi részei nem tekinthetők a „kapcsolódó jogi” fejezetek általános részének (ahol ez így van – pl. szabad felhasználások, szankciók – ott a törvény kifejezett utalással hozza létre a kapcsolódást [Szjt. 83. § (2); 99. §]), a többszörözés fogalma azonos terjedelmű a kapcsolódó jogok területén is:

- A **sui generis adatbázis-oltalom** (Szjt. 84/A. § - 84/E. §) esetén a „kimásolás” fogalom kifejezetten visszautal az Szjt. 18. § (1) bek. b) pontjára. („A kimásolás az Szjt. fogalmi rendszerében a többszörözés felhasználási cselekményének felel meg, azzal, hogy az adatbázis tartalma esetében a többszörözés szükségképpen csak másolat készítése útján valósulhat meg.”<sup>1</sup>)
- A teljesség kedvéért megjegyezzük, hogy a **szomszédos jogoknál**, például hangfelvételek felhasználása esetén, szintén a „többszörözés” kifejezést alkalmazza a törvény, anélkül, hogy közvetlenül visszautalna a szerzői jogi fogalom alkalmazhatóságára. Mivel azonban az Infosoc. irányelv 2. cikke egyértelműen közös fogalomként alkalmazza az Szjt. 18. § (1) bekezdésével azonos definíciót a szerzői művek mellett az előadóművészi teljesítményekre, a hangfelvételekre, a rádió- és televízióműsorokra, valamint a filmekre, a magyar szerzői jogi törvény szerzői jogi többszörözés fogalma is azonos terjedelműnek tekinthető a szomszédos jogok esetében. (Ez következik a Szellemi Tulajdon Világszervezete [WIPO] 1996-os Szerzői Jogi Szerződésének, valamint az Előadásokról és Hangfelvételekről szóló

<sup>1</sup> A 2001. évi LXXVII. törvény miniszteri indokolása a törvény 8.§-hoz

Szerződésének azonos jellegű fogalomhasználatából is. [Magyarországon a szerződéseket kihirdette a 2004. évi XLIX. törvény.]

## **A.2. A többszörözni kívánt művek, teljesítmények köre**

### *A.2.1. Az egyes cikkek, tanulmányok, mint az időszaki kiadványok tartalmi elemei*

Mint arra az I.1. pontban utaltunk, a megbízó tipikusan a következő műtípusok archiválását és szolgáltatását tervezi:

- szakirodalmi, tudományos és publicisztikai művek;
- szépirodalmi művek;
- ábrák, térképek, fényképek

### *A.2.2. Az időszaki kiadványok, mint gyűjtemények*

Szükséges azt is megvizsgálni, hogy akár szerzői jogi védelemre, akár *sui generis* (kapcsolódó jogi) oltalomra érdemes *gyűjteményes mű*, illetve *adatbázis* kimásolása is megtörténik-e.

Amikor ugyanis a megbízó az egyes cikkekből, tanulmányokból mint tartalmi elemekből felépíti saját adatbázisát, ezt úgy teszi, hogy sok esetben a cikkeket, tanulmányokat olyan összeállításból veszi át, amelyet korábban más személy vagy szervezet válogatott össze. Ez a helyzet akkor, amikor *időszaki kiadványok* elemeit veszi fel egyenként (önálló elemként) saját adatbázisába, amely aztán pl. a szerző neve vagy tárgyszavak alapján kereshetővé és elérhetővé válik.

Az időszaki kiadványok az Szjt. szerint nyilvánvalóan *gyűjtemények*; a **„gyűjtemény” kifejezés tekinthető ugyanis a tetszőleges tartalmi elemekből álló, nem véletlenszerűen összeállt elemösszesség általános kategóriájának**. A gyűjtemény az Szjt. védelme alatt állhat, ha

- a.) gyűjteményes mű
- b.) védett adatbázis, konkrétan:
  - adatbázis-mű vagy
  - *sui generis* oltalomban részesülő adatbázis.

Ezen oltalmi formák általános leírását az eljáró tanács az I. 3.) pontban részletezte.

#### *A.2.2.1. Az időszaki kiadványok, mint gyűjteményes művek*

Az Szjt. 7. § (1) bekezdése szerint akkor részesül szerzői jogi védelemben a gyűjtemény, ha tartalmának akár összeválogatása, akár elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű.

Az SZJSZT korábban több esetben foglalkozott az időszaki kiadványok, illetve azok egyes példányai, mint gyűjtemények szerzői jogi védelmével. A **24/98.sz. ügyben** olyan kiadványt vizsgált az SZJSZT, amely „egy-egy számának összeállított anyaga olyan szerkesztői munka eredménye, amely a leközlésre kerülő anyagrészek kiválogatásával, azok egyéni, eredeti

szempontok szerinti elrendezésével és végső formájának kialakításával történt. Ez megfelel a szerzői jog által a védelemhez alapvetően megkívánt eredetiség követelményeinek.”

A **21/02.sz. ügyben** szintén olyan kiadványról volt szó, amelynél az egyéni-eredeti jelleg megállapítható volt, azt a konkrét ügyben az SZJSZT szerint „a gyűjteménybe foglalt anyagok összeválogatása, elrendezése, szerkesztése” hordozta.

Ezzel szemben a **14/02.sz. ügyben** olyan időszak kiadványt vizsgált az eljáró tanács, amelynél az „elrendezés, szerkesztés közismert szabályok szerint történik (betűrend, Egyetemes Tizedes Osztályozás, bibliográfiai szabályok), a feldolgozott könyveket pedig nem valamilyen elv szerint válogatják ki, hanem elvileg az összes megjelent művet ismertetik. Ez a gyűjtemény tehát nem éri el a szerzői jogi védelemhez a törvény által megkívánt egyéni, eredeti jelleget, nem ’gyűjteményes mű’.”

Természetesen azt, hogy egy-egy időszak kiadvány gyűjteményes műnek minősül-e, csak az adott eset összes körülményének ismeretében lehet eldönteni; a megkeresés viszont általánosságban tette fel kérdéseit. Az eljáró tanács ezért nem tud minden esetre egyaránt irányadó választ adni arra, hogy az időszak lapok egy-egy példánya, illetve hosszabb időszakok során megjelent összessége tehát szerkesztőinek szerzői joga alatt áll-e vagy sem. *Általánosságban levonható a következtetés, hogy ez a szerzői jogi védelem az időszak lapok összeállításának sajátosságai miatt tipikusan fennáll, kivéve, ha – mint a 14/02.sz. ügyben – az elvégzendő munka nem biztosít a szerkesztő számára személyes, alkotói mozgásteret.*

*A.2.2.2. Az időszak kiadványok, mint adatbázis-művek, illetőleg mint sui generis védelem alatt álló adatbázisok*

Az Szjt. 60/A. § (1) bekezdés szerint **adatbázis**: önálló művek, adatok vagy egyéb tartalmi elemek valamely rendszer vagy módszer szerint elrendezett gyűjteménye, amelynek tartalmi elemeihez – számítástechnikai eszközökkel vagy bármely más módon – egyedileg hozzá lehet férni. Az adatbázis kapcsolódó jogi védelem alatt áll az Szjt. 84/A. § (5) bekezdése szerint, ha az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt.

Az adatbázisok ezen új, a 2001. évi LXXVII. törvénnyel bevezetett *sui generis*, kapcsolódó jogi védelmével kapcsolatban nincs közzétett magyar bírósági döntés, ami a rendelkezések értelmezésében segítséget nyújthatna. Az SZJSZT azonban néhány ügyben foglalkozott már ezzel a kérdéssel, sőt, az említett **14/02. sz.** ügyben éppen az időszak kiadványok egyes példányai tekintetében vizsgálta, hogy azok megfelelnek-e a kapcsolódó jogi adatbázis-oltalomhoz szükséges kritériumoknak.

Ebben az ügyben a ... c. kiadványról azt állapította meg az eljáró tanács, hogy annak „nyomtatásra előkészített, elektronikusan rögzített, tárolt példányai olyan gyűjtemények, amelyekben az egyes önálló műleírásokhoz, adatokhoz, mint tartalmi elemekhez számítástechnikai úton egyedileg hozzá lehet férni, vagyis ezek az Szjt. 60/A. § szerinti ’adatbázisok’. (...) A ... c. kiadvány szerkesztése, létrehozatala, ellenőrzése és megjelenítése jelentős ráfordítással jár.”

Abban a tekintetben, hogy egy időszaki kiadvány egy száma, illetve hosszabb időszakban megjelent számainak összessége a kiadó jelentős beruházásával előállított és kapcsolódó jog által védett adatbázisnak minősül-e, a következő szempontokat kell figyelembe venni:

Az adatbázis

a.) *tartalmi elemei valamely rendszer vagy módszer szerint kerülnek-e elrendezésre, és egyedileg hozzáférhetőek-e?*

Egyfelől a *rendszer-módszer szerinti elrendezés*, másfelől az *egyedi hozzáférhetőség* egymástól különálló feltételeknek tűnhetnek a jogszabályi szöveg olvasása során. Mint azonban arra az EuB is rámutat az FM v. OPAP ügyben [(30) bekezdés], ez a két feltétel egymást kiegészítve értelmezendő. Azon elektronikus vagy más eszközök, amelyek lehetővé teszik az egyedi hozzáférhetőséget – azaz bármely független tartalmi elem önálló visszakeresését – azt a rendszert vagy módszert jelenítik meg, amelyek mentén az adatbázis szerkesztése megvalósult. A tartalmi elemek függetlensége és a hozzáférés egyedisége egyúttal azt is jelenti, hogy az egyes elemek elkülöníthetőek anélkül, hogy ez tartalmuk értékét bármiben is érintené.

Az Szjt. szerint az egyedi hozzáférhetőség „számítástechnikai eszközökkel vagy bármely más módon” valósul meg. Az adatbázis irányelv eredeti angol szövege szerint [1. Cikk (2) bekezdés] az elemek „*individually accessible by electronic or other means*”, ami azt sugallja, hogy nemcsak az elektronikus hozzáféréshez szükségeltetik valamilyen, az egyedi hozzáférést biztosító eszköz, hanem az egyéb hozzáférés is valamilyen eszköz útján valósul meg. Ezt az FM v. OPAP ügyben hozott ítélet (30) bekezdése is aláhúzza, amikor a „*by other means*” kifejezést nem „más módon” értelmében, hanem „más eszközökkel” értelmében használja.

A *sui generis* oltalmat a magyar jogba bevezető törvény miniszteri indokolása szerint: „*Nemcsak az elektronikusan működtetett (pl. CD-ROM-on, DVD-n vagy CD-i-n kiadott) gyűjtemény számít adatbázisnak, hanem pl. a papírhordozón megjelenő is.*”<sup>2</sup>

A kiadvány elrendezésénél irányadó rendszer vagy módszer szempontja szerinti tematikus tartalomjegyzék, tárgyszavak alkalmazása általában eléri azt, hogy az egyedi hozzáférhetőség megvalósuljon. Ehhez arra van szükség, hogy egy-egy cikk a többi cikkeknek a keresés során történő megjelenítése, köztük való válogatás nélkül elérhető legyen.

Az egyedi hozzáférhetőség a *számítástechnikai eszközzel működtetett adatbázisok* esetében azt jelenti, hogy a kívánt elem kivül a többi tartalmi elem megjelenítésre sem kerül a fogyasztó számára. A *nyomtatott adatbázisok* esetében azonban általában szükséges, hogy a keresést végző személy a keresett tartalmi elem kivül más elemeket is érzékeljen (például telefonkönyv vagy szótár esetén más bejegyzések figyelembe vétele a kívánt adat felleléséhez nem kerülhető el). Ezért nyomtatott adatbázisok esetében *csak akkor beszélünk „egyedi hozzáférhetőségről”, ha az adatbázis egyéb tartalmi elemei már sorrendi jelzésértékükkel (pl. alfanumerikus besorolásukkal) is elvezetnek a keresett elemhez, anélkül, hogy a gyűjtemény tartalmi szelektálásával kellene a kívánt információt felkutatnunk.*

---

<sup>2</sup> 2001. évi LXXVII. törvény miniszteri indokolása, a 4.§-hoz



*Mindezt az időszaki kiadványokra vonatkoztatva: az eljáró tanács véleménye szerint az esetek túlnyomó részében ezeken belül nem teljesen véletlenszerűen történik az egyes tartalmi elemek elrendezése. Gyakori például, hogy különféle rovatokat alakítanak ki, és az egyes cikkeket ezen rovatokba rendezik. Rovatok híján is az olvashatóság, szerkeszthetőség szempontjait figyelembe véve, és nem teljes véletlenszerűséggel történik az elrendezés. Általános következtetésként levonható, hogy az időszaki lapok – összeállításuk sajátosságai miatt – tipikusan valamely rendszer vagy módszer szerint kerülnek elrendezésre. Az egyedi hozzáférhetőség azonban csak akkor valósul meg, ha ezen rendszert vagy módszert visszatükröző eszköz (tartalomjegyzék, tárgymutató, stb.) teszi lehetővé a kívánt tartalmi elem többitől független megismerését.*

b.) *tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt-e?*

A szerzői jogi törvény a „jelentős ráfordítás” fogalom értelmezésében nem nyújt segítséget. A **14/02. sz.** ügyben különösebben részletes vizsgálat nélkül megállapította az SZJSZT a jelentős ráfordítást, minden bizonnyal azért, mert nyilvánvaló volt az ügyben eljáró tanács számára, hogy az anyagi befektetés, az idő-, energia-, munkaerő-ráfordítás mind a tartalom megszerzése, mind ellenőrzése és megjelenítése tekintetében jelentős, védelemre érdemes.

Az EuB az I.3.) pontban említett négy ítéletében részletesebb értelmezését adta annak, hogy mely ráfordítások vehetők figyelembe a tartalom „megszerzése”, valamint „ellenőrzése” tekintetében.

Fontos megjegyzése a Bíróságnak, hogy a „**tartalom megszerzésére**” való ráfordítások csak a már meglévő, önálló anyagok felkutatását tartalmazzák magukban, és nem vehetők figyelembe azok a ráfordítások, amelyek az ilyen önálló anyagok *előállítására* irányulnak. „A sui generis jog által nyújtott védelem célja az irányelv szerint a meglévő információk tárolását és feldolgozását végző rendszerek alapításának előmozdítása, azaz nem olyan anyagok előállításának segítése, amelyek alkalmasak arra, hogy később adatbázisba gyűjthetők legyenek.” [William Hill ügy, (31) bekezdés]

Az a tény, hogy az egyes elemek előállítását ugyanazon személy végzi, mint az elemek adatbázisba foglalását, önmagában nem zárja ki azt, hogy az adatbázis a sui generis jog védelme alá (is) kerüljön. Mivel azonban az ilyen tartalmi elemek már eleve rendelkezésére állnak, a „megszerzésre” fordítandó költségekről értelmetlen beszélni, így arra van szükség, hogy az elemek ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényeljen.

Az EuB szerint ezt az érvelést alátámasztja az adatbázis irányelv (19) preambulumbekkezdése is, amely szerint „*általában a zenei előadások felvételének egy CD-lemezen történő összeállítása nem tartozik ezen irányelv hatálya alá, mert (...) nem minősül kellően jelentős ráfordításnak ahhoz, hogy sui generis jog alapján védelmet élvezzen*” A hangfelvétel-előállító költségeinek túlnyomó része ugyanis nem az adatbázis megformálására, hanem az egyes tartalmak megalkotására és közönséghez juttatására fordítódik. Ezt annak ellenére így látja az EuB, hogy általában az előállító maga sem nem az egyes zeneművek szerzője, sem nem a felvételeken közreműködő előadóművész. Ő az, aki a szerzők számára a felvételen való rögzítésért és példányonkénti többszörözésért mechanikai jogdíjat fizet, és aki az előadóművészek jogdíját – ún. royaltyját –, valamint

az összes technikai közreműködő díját megfizeti, de ezek a ráfordítások a tartalmi elemek létrehozásának ellenértékét jelentik, és nem az adatbázis mint olyan megformálására fordítódnak.

*Mindezt az időszaki kiadványokra vonatkoztatva:* Abban az esetben, ha a kiadó megrendelésére készülnek el a cikkek, tanulmányok, az ezek megalkotására fordított ráfordítások nem, csak a már meglévő, önálló tartalmi elemek megszerzésének költségei vehetők figyelembe. Ezt a megszorítást azonban alkalmaznunk kell arra a gyakori esetre is, ha a kiadót az egyes szerzők már kész, de nyilvánosságra még nem hozott műveikkel keresik meg. Ebben az esetben látszólag már meglévő anyagokról beszélünk, és így az ezek megszerzésére való ráfordítások figyelembe vehetőek lennének. Az eljáró tanács álláspontja szerint azonban azokban az esetekben, amikor az így előre megírt cikkek, tanulmányok még nem kerültek nyilvánosságra, azaz a széles nyilvánosság számára még nem hozzáférhetőek, az értük a szerző számára fizetett jogdíj az **önálló mű előállításáért** fizetett összegnek, nem pedig az **adatbázis létrehozására fordított befektetésnek** tekintendő. Az ilyen művekért fizetett díjak ezért szintén nem vehetők figyelembe a „tartalom megszerzésének ráfordításai” körében. Ráadásul ilyenkor a megszerzésre igen alacsony összeg fordítódik, hiszen maguk a szerzők ajánlják fel műveiket.

Az EuB a „**tartalom ellenőrzésére**” történt ráfordítások fogalmát is vizsgálta. Ennek során megállapította, hogy ez a kifejezés azon forrásokat jelenti, amelyeket – azzal a szándékkal, hogy az adatbázisba foglalt információ megbízhatóságát biztosítsák az összegyűjtött anyag hitelességét ellenőrizzék az adatbázis megalkotásakor és annak működése során. [ld. pl. FM v. Oy Veikkaus ügy (37) bek.]

Ezt az időszaki kiadványok esetére vonatkoztatva: a kiadó a „tartalom ellenőrzésére” azon forrásokat fordítja, amellyel azok jogi szabatoságát és tényszerű pontosságát ellenőrzi.

A „**tartalom megjelenítésének**” meghatározásában a négy említett EuB ítélet nem nyújt ilyen részletes segítséget. Az FM v. Svenska Spel ügy azonban rövid említést tesz erre is [(35) bek.], amelyből az a következtetés vonható le, hogy a „megjelenítés” során csak azon források vehetők figyelembe, amelyek függetlenek a megjelenített elemek előállítására fordított beruházásoktól.

Mindhárom fogalom esetében – megszerzés, ellenőrzés, megjelenítés – azt a szempontot kell figyelembe venni, hogy *a ráfordítások csak az adatbázis-oltalomnak az irányelv preambulumaiban rögzített célja által szükséges körben vehetők figyelembe*, [ld. William Hill ügy (30), (31), (32) és (45) bekezdések] azaz kizárólag a már meglévő információk tárolását és feldolgozását végző rendszerek létrehozásához szükséges ráfordítások. A „**jelentős ráfordítás**” tehát **egyedül az adatbázis „mint olyan” előállításához szükséges beruházásokat jelenti, a tartalom előállításának ráfordításai nem vehetők figyelembe.** Az egyszerű időszaki kiadványok esetében a kiadó ráfordításai nem már meglévő cikkek/tanulmányok felkutatására, tárolására és feldolgozására irányulnak, hanem az egyes cikkek/tanulmányok közönséghez juttatására. Ebben az esetben az, hogy e tevékenység során – a könnyebb érthetőség és kezelhetőség érdekében – az időszaki kiadvánnyal adatbázis is létrejön, ez olyan következmény, amely külön jelentős ráfordítást nem igényel.

Nem zárja ki semmi azonban azt, hogy a kiadó később – például minden évfolyam végén vagy nagyobb **időszak összefoglalásaként** – **jelentős ráfordítással új adatbázissá**

**formálja** a már meglévő cikkek/tanulmányok gyűjteményét. Erre példa lehet, ha szakemberek közreműködésével tárgyszavak szerint teszi kereshetővé a tartalmi elemeket, vagy ha elektronikus adatbázist épít belőlük (ahol mind az egyébként analóg formában született cikkek digitálására, mind a keresést lehetővé tevő számítástechnikai eszköz kialakítására és az adatbázis megjelenítésére is jelentős ráfordítást eszközölhet).

Kérdéses – és erre a négy EuB ítélet nem tér ki –, hogy azokat a költségeket, amelyek **az adatbázis-előállító huzamos működése során visszatérően keletkeznek**, mennyiben lehet figyelembe venni magára az adatbázis előállítására vonatkozó költségek között. Egy német bíróság ítéletében [Oberlandesgericht Dresden – 14 U 1153/00, 18. Juli 2000, in: ZUM 7/2001, 595.p] a nyomtatott gyűjtemények sui generis adatbázis-oltalmáról szólva a jelentős ráfordítás megállapíthatóságánál a következőket állapította meg: „Az (...) információk megszerzésére és ellenőrzésére, szövegek megszerzésére és alakítására, előfizetői adminisztrációra, vevőkezelésre és számvitelre, valamint internetcsatlakozásra vonatkozó költségek mellett (...) az adatbázis elkészítésére és gondozására további költségek is esnek, mint például a szoftverek és számítógépek beszerzésének költségei, a rendszeres áram- és anyag-mellékköltségek, az arányos bérleti és amortizációs költségek, valamint a szükséges szoftverek licenccijai.” Az adott esetben pályázati kiírások rendszeres és folyamatos adatbázisának létesítéséről, fenntartásáról és működtetéséről volt szó.

Az eljáró tanács véleménye szerint erre a problémára megoldást jelenthet, ha az EuB-hoz hasonlóan a sui generis védelem céljából indulunk ki, és egy ilyen esetben azt vizsgáljuk meg, hogy az adatbázis létrehozásához mely költségek lennének szükségesek abban az esetben, ha a tartalmi elemek mindenki számára hozzáférhető, a szerzői jog által nem védett elemek lennének. Egy ilyen helyzetben, amikor „információalkotásra” („tartalomfejlesztésre”) nincs szükség, valamennyi költség magának az adatbázisnak a létrehozására irányul, és így figyelembe vehető. Az adatbázis irányelv (40)-es preambulumbekzdése szerint „*ez a ráfordítás pénzeszközök rendelkezésre bocsátásából és/vagy idő, munka és energia ráfordításából is állhat*”

*Általánosságban azonban nem, csak az adott adatbázis létrejötte sajátos körülményeinek ismeretében állapítható meg, hogy a tartalom megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése egy időszaki kiadvány esetében jelentős ráfordítást igényelt-e. Az esetek nagyobb részében egy-egy lapszám esetében az adatbázis-mivoltra csak csekély ráfordítást eszközöl a kiadó. Amennyiben azonban a megbízó nagyobb, kumulált adatbázist vesz forrásként, amelynek létrehozatalára (és nem az egyes tartalmak létrehozatalára) jelentős ráfordítást eszközölt annak előállítója, a sui generis oltalommal számolnia kell.*

c.) *az Európai Gazdasági Térségből (EGT) származik-e?*

Az Szjt. 84/A. § (9) szerint nemzetközi szerződés eltérő rendelkezés hiányában (márpedig ilyen nemzetközi egyezmény a mai napig nem született) csak azon adatbázisok állnak e sui generis jogi védelem alatt, amelyek előállítója **i.)** az EGT valamely tagállamának állampolgára vagy szokásos tartózkodási helye az EGT területén van; **ii.)** olyan jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, amelyet az EGT valamelyik tagállamának jogszabályaival összhangban vettek nyilvántartásba, és a létesítő okiratban megjelölt székhelye, a központi ügyvezetésének helye vagy az üzleti tevékenységének fő helye az EGT területén van. Ez utóbbi esetben, ha csak a létesítő okiratban megjelölt székhely van az EGT területén, a védelem csak akkor illeti meg az

előállítót, ha működése ténylegesen és folyamatosan kapcsolódik valamelyik tagállam gazdaságához. (A továbbiakban együtt: EGT-beli adatbázis.)

Az egyes cikkek/tanulmányok szerzői jogának [A.2.1. pont], valamint a folyóiratszerkesztő szerzői jogának [A.2.2.1. pont] tiszteletben tartása mellett tehát *csak abban az esetben kell az időszaki kiadványok mint jelentős ráfordítással létrehozott adatbázisok előállítóinak jogaival számolni, ha az időszaki kiadvány EGT-beli adatbázisnak minősül.*

d.) *védelmi ideje nem járt-e még le?*

A felhasznált művek, teljesítmények védelmi idejének kérdésével a 10., azaz a rendszer archívum-jellegére utaló kérdésre adott válasz foglalkozik [ld. H./ pont].

**Ez alapján az eljáró tanács véleménye szerint az időszaki kiadványok a következők szerint minősülhetnek kapcsolódó jog által védett adatbázisoknak:**

**Az egyes újság- és folyóiratszámokban** található tartalmi elemek (cikkek, tanulmányok, stb.) rendszerint valamilyen módszer vagy rendszer szerint kerülnek elrendezésre és egyedileg hozzáférhetőek, ha az egyes elemek független fellelését alkalmas eligazító *eszköz (tartalomjegyzék, tárgymutató, stb.) teszi lehetővé. A sui generis* jogi védelem egyetlen szám tekintetében azonban csak akkor illeti meg az előállítót, ha ezen szám tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése, azaz magának az adatbázisnak az előállítása igényelt jelentős ráfordítást és nem a „tartalomfejlesztés”.

**Két vagy több egymást követő, de külön megjelent folyóiratszám** nem képez egy gyűjteményt, mivel tartalmi elemei egymástól elkülönülnek, és így egy adatbázisnak sem minősülhetnek. Ebben az esetben a nyomtatott számok csak külön-külön képeznek adatbázist, együtt nem. Mivel a korábbi példányok utóbb már nem módosulnak, azok továbbfejlesztéséről és erre irányuló befektetésről sincs szó.

Ahhoz, hogy az újság- vagy folyóirat egy-egy évfolyama, vagy akár nagyobb összessége együtt is adatbázist alkosson, szükséges az előállító további „összefoglaló” tevékenysége: pl. közös tartalomjegyzéket hoz létre, tárgyszavak, szerzők szerint rendezi a cikkeket. Ezzel a tevékenységével a különálló újság- vagy folyóiratszámokat *egy gyűjteménybe foglalja*, és így az egységbe foglalt újság- és folyóiratszámokban található tartalmi elemeket (cikkeket, tanulmányokat, stb.) új, **kumulatív adatbázisba** foglalja. Ha ez a tevékenysége lehetővé teszi, hogy a több különálló szám tartalmi elemei egységesen, egyedi módon hozzáférhetőek legyenek, vagyis más tartalmi elemeknek a keresés során történő megjelenítése, köztük való válogatás nélkül; valamint ha az egyébként különálló adatbázisok egységes adatbázisba foglalása a tartalom megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése tekintetében jelentős ráfordítást igényel – ebben az esetben ennek általában nagyobb a lehetősége mint egy-egy lapszám esetén –, az összefoglalt kumulatív adatbázis tekintetében fennáll a *sui generis* oltalom.

Szintén gyakran előfordul, hogy a kiadó kiadja CD-ROM-on, vagy közzéteszi az interneten<sup>3</sup> a hosszabb időszak alatt megjelent időszaki kiadványok nagy részét (vagy összességét). Gyakran számítógépi programot is fejlesztenek az adatbázisához, amellyel elektronikusan is

<sup>3</sup> Erre egy példa a Tudományos és Műszaki Tájékoztató (TMT) c. folyóirat <http://tmt.omikk.bme.hu/archiv.html> (hozzáférés ideje: 2004. október 15.)

kereshetővé válik az adatbázis. Ha a kiadónak ez a tevékenysége a tartalom megszerzése (egybegyűjtése), ellenőrzése vagy megjelenítése tekintetében jelentős ráfordítást igényel, az összefoglalt adatbázis tekintetében is fennáll a *sui generis* oltalom.

Ebben a helyzetben tehát előfordulhat az, hogy a könyvtár döntésén múlik, hogy az egyes cikkeket milyen **forrásból** digitálja: erre tulajdonképpen kétféle választása lehet:

- vagy a nyomtatott folyóiratpéldányokból;
- vagy a cikkek/tanulmányok kumulált adatbázisából (gyűjteménnyé formált évfolyamából vagy nagyobb adatbázisából).

Hogy kell-e a könyvtárnak *sui generis* adatbázis-jogokkal számítania és hogy milyen időtartamban (ld. H.2. pont), attól függ, hogy melyik adatbázist használja forrásként.

*A sui generis adatbázis-oltalomnak ugyanis az a lényege, hogy – bár az egyes tartalmi elemek nemcsak az adatbázisból ismerhetők meg – az eredeti válogatással és adatstrukturálással alkotott adatbázis-mű vagy akár műnek nem minősülő rendszerezett adathalmaz összeállításához, ellenőrzéséhez és hozzáférhetővé tételéhez szükséges jelentős ráfordítások piaci értékét védje.*

Ennek megértéséhez érdemes a vizsgálttól eltérő területről példát hozni: Egy cég például időjárési adatok gyűjtését, rendszerezését végzi, és szolgáltatja adatbázisba foglalva egy adott napon az ország különböző városainak hőmérsékleti, csapadék- és szélviszonyait; egy másik szervezet pedig ezen adatokat valamilyen célból hasznosítani akarja (pl. egy régió turisztikai hivatala kiadványaiban feltüntetné a legfontosabb jellemzőket). Ha ez a másik szervezet nem maga kívánja ezeket az adatokat összegyűjteni, rendszerezni, hanem szeretné „kihasználni” az adatbázist összeállító cég ráfordított munkáját, engedélyt kell kérnie az adatbázis előállítójától, és az engedély fejében nyilván jogdíjat kell majd fizetnie. A felhasználónak tehát gyakran megéri még jogdíjjal együtt is inkább az „előragott” adatbázist forrásként használni, mint az egyes elemeket közvetlenül megkeresni/felhasználni. Semmi sem gátolja meg azonban abban, hogy az adatokat maga gyűjtse össze.

A példát a megkeresésre alkalmazva, egy konkrét példát véve alapul: A könyvtár egy olyan folyóiratot kíván archiválni, amely egy számának előállítása – a körülmények mérlegelése alapján megállapíthatóan – a tartalma megalkotása költségein túl adatbáziskénti előállításához és működtetéséhez nem igényel jelentős befektetést. A kiadó a folyóiratról azonban kiadott egy több évfolyamot is átölelő, digitált adatbázist is CD-ROM-on, amelynek előállítása már jelentős ráfordítást igényelt. Ha a könyvtár ezt az adatbázist használja fel forrásként, az adatbázis-előállító kapcsolódó jogaival számolnia kell. Ha viszont a könyvtár azt a megoldást választja, hogy a folyóirat egyes nyomtatott számaiból (pl. szkenneléssel) végzi az archiválást, nem kell ilyen kapcsolódó joggal foglalkoznia – mivel ebben a konkrét esetben olyan folyóirat másolása történt meg, amelynek egy száma nem jelentős ráfordítással jött létre.

### A.3. Szabad felhasználás

Összefoglalva az A.1.-A.2. pontokat:

Főszabályként **szerzői jogi engedélyhez** kötött a művek egészének vagy valamely azonosítható részének [Szjt. 16. § (1)] többszörözése. [A megkeresésben foglalt esetben: irodalmi művek, grafikai, fotóművészeti és térképészeti alkotások, alkotó-szerkesztői teljesítmények nyomtatott formából történő „beszkennelése”, vagy bármely más módon történő digitális formára hozása.]

Főszabályként engedélyköteles a **sui generis** oltalom alatt álló EGT-beli adatbázisok tartalma egészének vagy jelentős részének kimásolása [Szjt. 84/A. § (1)], valamint tartalma jelentéktelen részének ismételt és rendszeres kimásolása [Szjt. 84/A. § (3)]. [A megkeresésben foglalt esetben: időszaki kiadványok egy-egy lapszámának, illetve nagyobb gyűjteménybe foglalt adatbázisának digitális formára kódolása.]

A szerkesztői szerzői jog, valamint az adatbázis-előállítói kapcsolódó jog nem érinti a gyűjteménybe/adatbázisba felvett egyes művek szerzőinek jogait [Szjt. 7. § (2); 84/A. § (8)], így az egyes elemek tekintetében azok szerzőinek jogai, és a gyűjtemény/adatbázis tekintetében a szerkesztők szerzői és az előállító *sui generis* jogai egymással párhuzamosan élnek. Minden ilyen, egyidejűleg fennálló szerzői vagy kapcsolódó jogot tiszteletben kell tartani.

E felhasználás szerzői jogi kötelezettségei alól **a jogalkotó kivételt adhat**; ezért a vizsgálat következő tárgya az, hogy található-e ezen a területen **szabad felhasználás**, amelynek következtében az engedélykérés és/vagy díjfizetés alól mentesülhet a felhasználó.

#### A.3.1. A felhasznált szerzői művek tekintetében

A szerzői jogi törvény 2004. május 1-jétől hatályos szabálya szerint:

*„Nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtár, iskolai oktatás célját szolgáló [33. § (4) bek.] intézmény, muzeális intézmény, levéltár, valamint kép- és hangarchívum - vállalkozási tevékenységen kívüli - belső intézményi célra a célnak megfelelő módon és mértékben készíthet a műről másolatot, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja, és*

*a) tudományos kutatáshoz szükséges,*

*b) saját példányról archiválásként tudományos célra vagy a nyilvános könyvtári ellátás céljára készül,*

*c) megjelent mű kisebb részéről, illetve újság- vagy folyóirat cikkről készül, vagy*

*d) külön törvény azt kivételes esetben, meghatározott feltételekkel megengedi.” [Szjt. 35. § (4)]*

A megkeresés 5. pontjában feltett kérdés szerint „*a könyvtár (...) tulajdonában lévő sajtópéldányok*”, vagyis „*újság- vagy folyóirat cikkek*” többszörözése (archiválása) történe nyilvános könyvtári ellátás céljára, ami – tekintettel arra, hogy a megbízó a nyilvánosság számára is könyvtári szolgáltatásokat nyújt – a felhasznált *szerzői művek* tekintetében **az Szjt. 35. § (4) c) pont szerinti szabad felhasználást megvalósítja.**

Azokra az időszaki kiadványokra, melyek cikkekből álló *gyűjteményes műnek* minősülnek, ez a szabad felhasználási esetkör már nem terjed ki (mivel a szerkesztő egyéni-eredeti teljesítménye nem „újság- vagy folyóirat cikket” eredményez); ezek tekintetében **az Szjt. 35. § (4) b) pontjába foglalt esetkör érvényesül.** Ennek már feltétele, hogy a másolatkészítés csak saját példányról történhet, és vagy tudományos célt, vagy a nyilvános könyvtári ellátás célját szolgálhatja.

#### A.3.2. A felhasznált sui generis oltalom alatt álló adatbázisok tekintetében

Az Szjt. 35. § (4) bekezdésébe foglalt szabály azonban nem terjed ki *az adatbázis-előállítók kapcsolódó jogára*, amelyre nézve az Szjt. külön szabad felhasználásokat tartalmaz [Szjt. 84/C. §]. Ezek között nem található a vizsgált szerzői jogi szabálynak megfelelő eset. Sem (1) a magáncélú, sem (2) az iskolai oktatás vagy tudományos kutatás céljára történő, sem (3) a bírósági/hatósági eljárásban bizonyítási céllal történő kimásolás szabad felhasználássá tétele a kapcsolódó jogok tekintetében nem mentesíti a megkeresésben foglalt tevékenységet az engedélykérési/díjfizetési kötelezettség alól.

Kiterjesztő értelmezéssel esetleg a „tudományos kutatás céljára történő kimásolás” fogalma alá lehetne sorolni ezt a tevékenységet, de

- a megkeresésből kiderül, hogy a tisztán „tudományos kutatási célnál” tágabb célra történik a megbízónál az archiválás (pl. országgyűlési képviselők tájékozódása, egyéni tanulás, stb.)
- az Szjt. 84/C. § (4) bekezdése nyomán alkalmazandó Szjt. 33. § (3) bekezdés alapján a szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezéseket nem lehet kiterjesztően értelmezni.

*Azaz: bár a megbízó, mint „nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtár” az egyes tartalmi elemek (az újságok és folyóiratok cikkei mint irodalmi művek és vizuális alkotások) és a szerkesztői alkotótevékenység tekintetében is szabadon végezheti a saját példányról történő archiválási célú másolatkészítéseket (pl. „beszkennelést”), addig az ezen elemeket sui generis védelem alatt álló adatbázisba foglaló személyek (előállítók) tekintetében felhasználási engedélyt kell kérnie, mivel tevékenységével ezen adatbázisok egészének, de legalábbis jelentős részének kimásolását végzi. (Bár a megkeresés úgy fogalmaz, hogy „nem a teljes kiadványt”, hanem a „sajtópéldányok cikkeit” használja így fel, ez minden bizonnyal annyit jelent, hogy a teljes kiadványt nem egységként dolgozza fel, hanem az egyes tartalmi elemeket külön-külön digitálja. A megkeresésben nem utal semmi arra, hogy a kiadványoknak csak jelentéktelen részét használná így fel a könyvtár, inkább arra történnek utalások, hogy azok minden vagy közel minden elemét [cikkét és tanulmányát] digitálni kívánják.)*

**Összefoglalóul: a megbízó tulajdonában lévő időszaki kiadványok beszkennelése szerzői jogi szempontból szabad felhasználás, de azokban az esetekben, ahol sui generis oltalom alatt álló adatbázisból történik meg az átvétel, ez a cselekmény engedélykötelesnek minősülhet.**

Ezt a megkülönböztetést nem a magyar jogalkotó hozta létre, hanem a két vonatkozó közösségi irányelv: az Adatbázis- és az Infosoc. irányelv eltérő szabályaiból következik. A

Bizottság 2004. július 19-én kelt, nyilvánosságra hozott munkaanyagában<sup>4</sup>, melyben a szerzői jogra vonatkozó egyes irányelvek összehangoltságát vizsgálja, szintén megállapítja, hogy ez a különbség fennáll, és a kérdés további vizsgálatát irányozza elő.

- - -

**B./**

**Ad 6.** „*A könyvtár tulajdonában lévő elektronikus sajtóanyagok (évente kiadott CD-k) cikkeit felhasználhatja-e a rendszer építéséhez?*”

Az 5. kérdésre adott válasz [ld. A./ pont] során alkalmazott jogszabályhelyek nem tesznek különbséget a nyomtatott vagy elektronikus forma szerint. Az ilyen anyagok „felhasználása a rendszer építéséhez” az eljáró tanács álláspontja szerint éppúgy azok többszörözését/kimásolását valósítja meg, így **a fenti A./ pontba foglalt vélemény alkalmazható ebben az esetben is.**

Különbséget jelent, hogy az időszaki kiadványok teljes anyagát tartalmazó, évente kiadott CD-ROM-ok esetében az adatbázis-jelleg és a tartalom megszerzésére, ellenőrzésére vagy megjelenítésére történt jelentős ráfordítás is egyértelműbben megállapítható, mint a nyomtatott kiadványok esetén. Az elrendezés rendszere/módszere ilyen esetben ugyanis kézzelfogható, és magára az adatbázisra történő nagyobb pénz-, idő-, energiaráfordítás egyértelműen megállapítható. (A CD-ROM-ra történő összeválogatással a folyóirat teljes évfolyama egy adatbázisba kerül, azaz ha ezt az adatbázist használja forrásként a könyvtár, az adatbázis-jogokat a tevékenység jogszerűségének vizsgálatakor figyelembe kell venni.)

Megjegyzendő továbbá, hogy az ilyen elektronikus válogatások esetén a kiadó alkalmazhat olyan **hatásos műszaki intézkedéseket**, amelyek technikailag meggátolják a könyvtárt abban, hogy a cikkek, tanulmányok egyébként szabad felhasználását végezze. (Ezeket, illetve az ezekre épülő felhasználás- vagy hozzáférés-korlátozási digitális rendszereket gyakran hívják jogilag pontatlanul „digitális jogkezelési” [Digital Rights Management – DRM] rendszereknek.<sup>5</sup>) Erre vonatkozóan az Szjt. új 95/A. §-a kimondja, hogy a könyvtár – mint a szabad felhasználás kedvezményezettje – követelheti, hogy a kiadó a műszaki intézkedések megkerülésével szemben a 95. § alapján biztosított védelem ellenére tegye lehetővé számára a szabad felhasználást, ha a technikai eszközzel védett eredeti példányhoz jogszerűen férhet hozzá.

---

<sup>4</sup> SEC(2004) 995, Commission Staff Working Paper on the review of the EC legal framework in the field of copyright and related rights

<sup>5</sup> A DRM rendszereket igénybe vevő személyek, azaz az alkalmazott technikai eszközök által biztosított műszaki uralom gyakorlóiban általában valódi „jogkezelési” tevékenységet – szerzői jogilag engedélyköteles felhasználások engedélyezését és az ennek ellenértékéért beszedett jogdíjak felosztását – nem végeznek. Tevékenységük kizárólag a műszaki védelmi intézkedések által biztosított tényleges uralomból fakadóan a fogyasztók tetszőleges tevékenységének korlátozását jelenti. Ez okozta az említett konfliktust: a szerzői jog rendszere bizonyos felhasználásokat kivon a jogosult kizárólagos engedélyezési jogából (szabad felhasználások), ugyanezen felhasználásokat azonban a DRM rendszer által nyújtott technikai uralom mégis meggátolhatja.



Ha a felek között nem jön létre megállapodás a szabad felhasználás lehetővé tételének feltételeiről, a felek bármelyike kezdeményezheti a Szerzői Jogi Szakértő Testület mellett működő Egyeztető Testületnél az Szjt. 105/A. § alapján történő eljárást, amely megkísérli elősegíteni a felek közti megállapodás létrejöttét. (Ennek sikertelensége esetén a szabad felhasználás kedvezményezettje a bírósághoz fordulhat, és kérheti, hogy a bíróság kötelezze a jogosultat a szabad felhasználásnak a keresetben meghatározott feltételek szerinti lehetővé tételére.)

- - -

C./

**Ad 7.** „Az internetről letöltött cikkekkel bővíthető-e az állomány, amennyiben a cikk papíron a könyvtár tulajdonában van, de a költségek és időráfordítás szempontjából hatékonyabb lenne az internetről való letöltés?”

Az 5.) kérdésre adott válasz [ld. A./ pont] ebben az esetben is nagyrészt alkalmazandó; egy, a szerzői jog szempontjából jelentőséggel bíró különbség, hogy bár a másolat olyan műről készül, amelynek egy példánya a könyvtár tulajdonában van, de az mégsem erről a „saját példányról” készül.

Az eljáró tanács kifejtette, hogy az újság- és folyóiratcikkeknek a megbízó általi másolatkészítése bármilyen forrásból szabad felhasználásnak minősül, a törvény ugyanis a 35. § (4) bek. c.) pontjában ezen műveknél nem teszi kötelezővé a saját példányról való másolatkészítést. **A cikkek, tanulmányok másolása tehát az internetről is megtörténhet.**

Azokra az időszaki kiadványokra azonban, melyek cikkekből álló **gyűjteményes műnek** minősülnek, az Szjt. már kimondja [35. § (4) b.)], hogy a másolatkészítés **csak saját példányról** történhet. Mivel a megbízó ilyen gyűjtemények egészének megőrzését tervezi, szükséges megvizsgálni, hogy az interneten, más személy/szervezet által közzétett művek letöltése esetén megvalósul-e a „saját példány”-kítétel. Ennek során az eljáró tanácsnak figyelembe kell vennie azt, hogy az Szjt. 33. § (3) szerint a szabad felhasználásra vonatkozó szabályokat a jogalkalmazás során nem értelmezhetik kiterjesztően.

Bár nyilvánvaló, hogy az interneten szabadon elérhető művek, azaz egy kiszolgáló-számítógépen (szerveren) rögzített és a nyilvánossághoz közvetített tartalom nem minősülhet a könyvtár „saját példányának”, az az eljáró tanács véleménye szerint mégis képezheti az Szjt. 35. § (4) b) pontja alapján szabad felhasználás alapját, abban az esetben, ha az interneten a jogosult(ak) engedélyével, azaz jogszerűen úgy jut a nyilvánossághoz az újság/folyóirat, hogy azt bárki – így a könyvtár is – szabadon letöltheti. Erre példa lehet a nagy internetes portálok (pl. index.hu, origo.hu) ingyenesen elérhető hírszolgáltatása. **Ilyen esetben a könyvtár általi letöltés egy, a jogosult által engedélyezett többszörözést valósít meg a könyvtár számítógépén, amely – immár jogszerű saját példányként – a tervezett rendszer építésének alapjául szolgálhat.**

Az 5.) és 6.) kérdéshez képest [ld. B./ pont] eltérően alakul azonban a szabad felhasználás kedvezményezettjének (a megbízónak) és a műveket közzétevő jogosultnak a viszonya, ha a jogosult **hatásos műszaki intézkedéssel** védi a műveket a lemásolástól. Míg

- a papíralapon vagy CD-ROM-on tulajdonolt művek esetén a könyvtár kérheti a jogosulttól a hatásos műszaki intézkedések ellenére a szabad felhasználás érvényesülését, addig
- az interneten, a jogosult engedélyével (szerződés alapján) hozzáférhetővé tett műveknél **a hatásos műszaki intézkedés feltétlenül érvényesül**, a könyvtár nem kérheti a művek másolásának lehetővé tételét, sőt, saját számítástechnikusai segítségével sem kerülheti meg az intézkedést. [Szjt. 95/A. § (2)]

- - -

**D./**

**Ad 8.** *„Bővíthető-e a rendszer, a papíralapon a könyvtár rendelkezésére nem álló dokumentumok internetes letöltésével?”*

A 7.) kérdésre adott válaszuk [ld. C./ pont] esetén nem volt jelentősége annak, hogy az internetről letölthető dokumentumok egyúttal megtalálhatók-e a könyvtár gyűjteményében, ezért **az ott leírtak mindenben vonatkoznak a 8.) kérdésre is.**

- - -

**E./**

**Ad 1.** *„A szabad felhasználás az ismertetett 'A' esetben hogyan értelmezhető? Ezen esetben mihez szükséges a kiadók (a szerzői jogok tulajdonosainak) az engedélye, hozzájárulása?”*

**Ad 5.** *„A könyvtár (...) a tulajdonában lévő sajtópéldányok cikkeit – nem a teljes kiadványt – (...) terjesztheti-e a belső hálózatán saját olvasói számára?”*

Az eljáró tanács az 1.) és az 5.) kérdésre együtt válaszol, mivel mindkettő az „intranetes” felhasználásra vonatkozik, illetve arra, hogy ilyen esetben a szabad felhasználásnak mik a feltételei, korlátai.

A vizsgálatot ismét a szerzői jogi törvény 2004. május 1-jén hatályba lépett módosításai nyomán végezzük el, megvizsgálva e szabályozás keretét adó közösségi jogszabályt, a 2001/29/EK sz. irányelvet.

## ***E.1. A végzett felhasználási cselekmény***

A megkeresés a belső hálózaton való „terjesztés” kifejezést alkalmazza; először arra kell választ találni, hogy a tervezett cselekményt a szerzői jog milyen felhasználásnak tekinti.

### ***E.1.1. A művek, teljesítmények eljuttatása a szervertől az egyes munkaállomásokig***

A szerzői és szomszédos jogok fogalomrendszerében a műveknek, teljesítményeknek a kiszolgáló-számítógéptől (szerver) az egyes számítógépes munkaállomásokhoz (terminál) való olyan eljuttatása, ahol **a hozzáférés helyét és idejét a nyilvánosság tagjai szabadon választhatják meg**, az Szjt. 26. § (8) második fordulata szerinti, a „nyilvánossághoz közvetítés” fogalma alá sorolt **„lehívásra hozzáférhetővé tételnek”** minősül. A megbízó által tervezett rendszerben azonban csorbul az olvasó szabadsága

- a hozzáférés *idejét* illetően (mivel csak a meghatározott nyitvatartási időben fér hozzá a digitálisan archivált művekhez, teljesítményekhez); valamint
- a hozzáférés *helyét* illetően (mivel kizárólag a könyvtár helyiségeiben felállított munkaállomások közül választhat az olvasó).

Ezek közül az első (időbeli) korlátozás nem változtatná meg a cselekmény jogi megítélését, mivel 1.) a hozzáférés ideje így is igen széles körben választható, és 2.) a normában az „idő megválasztása” arra utal, hogy ez a felhasználás valósul meg, amikor nem műsorfolyamként (mint a televízió, rádió esetén) érzékelhetőek a művek, hanem egyenként, az egyes felhasználók által eltérő időpontban történhet meg a hozzáférés.

A második (térbeli) korlátozás azonban az eljáró tanács véleménye szerint már megghiúsíthatja, hogy az Szjt. 26. § (8) bekezdésének második mondatában meghatározott, „lehívásra hozzáférhetővé tétel” valósuljon meg. Amíg az olvasók csak egy földrajzi helyen (pl. kizárólag az Országgyűlés épületében) férhetnek hozzá a művekhez, ez lényegében azt jelenti, hogy a hozzáférés helye tekintetében a nyilvánosság tagjai nem rendelkeznek érdemi választási lehetőséggel. Ebben az esetben csak **jelenlévő közönség számára történő megjelenítés** történik, ami az Szjt. 24. § szerint **nyilvános előadásnak** minősül. („*Előadás a mű érzékelhetővé tétele jelenlévők számára. (...) Előadás különösen a mű érzékelhetővé tétele bármilyen műszaki eszközzel vagy módszerrel (...). Nyilvános az előadás, ha az a nyilvánosság számára hozzáférhető helyen vagy bármely más helyen történik, ahol a családon és annak társasági, ismerősi körén kívüli személyek gyűlnek vagy gyűlhetnek össze.*”)

Ha azonban a hozzáférés helyét illetően az olvasók több földrajzi hely közül választhatnak (pl. az intézmény belső hálózata több helyi fiókkönyvtárt is lefed), akkor már az Szjt. 26. § (8) bekezdésébe foglalt hozzáférhetővé tétel valósul meg.

**Az egyes cikkek/tanulmányok tekintetében tehát vagy nyilvános előadás vagy lehívásra hozzáférhetővé tétel valósul meg; főszabályként mindkettő engedélyköteles felhasználási**

**cselekmény, így mindkettő tekintetében vizsgálni kell, hogy szabad felhasználásnak minősülhet-e.**

*A sui generis védelemben részesülő adatbázisok esetén a „kimásoláson” kívül az „újrahasznosítás” fogalmába tartozó felhasználásoknál szükséges az előállító engedélye. Ez – az Szt. 84/A. § (1) b) alapján – vagy műpéldányonkénti terjesztést vagy hívásra hozzáférhetővé tételt jelent. („b) a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tegyék az adatbázis példányainak terjesztésével vagy – a 26. § (8) bekezdésében szabályozott módon – a nyilvánossághoz való közvetítéssel [a továbbiakban: újrahasznosítás]”).*

A megbízó által felhasználni kívánt cikk- és tanulmánygyűjtemények az A.2.2.2. pontban leírtak szerint bizonyos esetekben jelentős ráfordítással létrehozott adatbázisoknak minősülhetnek. Az nyilvánvaló, hogy a tervezett „intranetes” felhasználás során ezen adatbázisok jelentős részének számítógépes munkaállomásokhoz juttatása meg fog történni, illetve minimálisan a jelentéktelen rész ismételt és rendszeres ilyen eljuttatása megvalósul. Ennek azonban csak akkor van jelentősége, **csak akkor történik engedélyköteles felhasználás, ha – a fentiek alapján – megvalósul az a nyilvánossághoz közvetítés, ahol a hozzáférés helyét és idejét a nyilvánosság tagja maga választja meg. Egyéb esetekben a sui generis védelem alatt álló adatbázisok tekintetében engedélyköteles felhasználási cselekmény nem történik.**

#### *E.1.2. A művek, teljesítményeknek a munkaállomásokon történő megjelenítése*

Miután a műveket a könyvtár kiszolgáló-számítógépéről (szerveréről) eljuttatták az egyes terminálokhoz, további felhasználási cselekmény történik: a műveknek az egyes munkaállomásokon történő megjelenítése („display”). Ez az Szt. 24. §-a szerint nyilvános előadásnak minősül. „*Előadás különösen (...) a mű érzékelhetővé tétele bármilyen műszaki eszközzel vagy módszerrel, így például a (...)mű (...) képernyőn való megjelenítése.*”

A *sui generis* adatbázis-oltalom fogalomrendszerében a képernyőn való megjelenítés sem kimásolásnak, sem újrahasznosításnak nem tekinthető, azaz ez a cselekmény a jelentős ráfordítással létrejött adatbázisok joga szempontjából nem bír jelentőséggel.

## **E.2. Szabad felhasználás**

### *E.2.1. A felhasznált szerzői művek tekintetében*

Ezen felhasználások tekintetében az Szt. a 38. § (5) bekezdésében tartalmaz szabad felhasználási esetkört. Eszerint:

*„(5) A felhasználásra vonatkozó eltérő megállapodás hiányában a nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtárak, iskolai oktatás célját szolgáló [33. § (4) bek.] intézmények, muzeális intézmények, levéltárak, valamint kép- és hangarchívumok gyűjteményeinek részét képező művek az ilyen intézmények helyiségeiben ezzel a céllal üzembe állított számítógépes terminálok képernyőjén tudományos kutatás vagy egyéni tanulás céljára a nyilvánosság egyes tagjai számára szabadon megjeleníthetők, és ennek érdekében – külön jogszabályban meghatározott módon és feltételekkel – a nyilvánosság említett tagjaihoz szabadon közvetíthetők, ideértve a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételt is, feltéve, hogy az ilyen felhasználás jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja.”*

A szabad felhasználás egyes részletes feltételeit az Szjt. 112. § (3) foglalt felhatalmazás alapján a **117/2004. (IV.28.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm.R.)** tartalmazza.

Az Szjt. tehát a megbízó számára is lehetővé teszi műveknek a nyilvánosság egyes tagjai számára, erre a célra rendelt számítógépes munkaállomásokhoz történő eljuttatását (ld. E.1.1. pont, akár nyilvánossághoz közvetítés is) és e munkaállomások képernyőjén történő megjelenítését (ld. E.1.2. pont), további feltételek fennállta esetén:

*a.) a megjelenített művek a megbízó gyűjteményének részét képezik;*

Azok a művek, amelyeket a megbízó szabadon archiválhatott (ld. 5., 6., 7. és 8. kérdésekre adott válaszok), valamint amiket eleve digitált formában szerzett meg, azok digitális gyűjteményének részét jogszerűen képezik. **Az így felépített digitális könyvtári műadatbázis képezheti e szabad felhasználás alapját.**

*b.) a célra rendelt számítógépes munkaállomások csak a kedvezményezett intézmények helyiségeiben lehetnek;*

A megkeresésben foglalt kérdések alapján a megbízó **saját gyűjteményét kívánja saját helyiségeiben található terminálokra az olvasókhoz juttatni.** Ebből a szempontból világos, hogy a szabad felhasználás ezen feltételének megfelel a tervezett 'A' felhasználás.

A szerzői jogi törvény szövegéből azonban az is következik, hogy a megbízó a saját helyiségeiben található terminálokra **más kedvezményezett intézmények** (nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtár, iskolai oktatás célját szolgáló intézmény, muzeális intézmény, levéltár, archívum) **gyűjteményét is megjelenítheti.** Sőt, a megbízó gyűjteménye hasonlóképpen más kedvezményezett intézmények helyiségeiben is megjeleníthető. Ennek az az oka, hogy a törvény szövege szerint nem csak „az intézmény helyiségeiben”, hanem „*az ilyen intézmények helyiségeiben*” történhet a szabad felhasználás. A Korm.R. 3. § (1) bekezdése szerint pedig a „*kedvezményezett intézmény gyűjteménye az Szjt. 38. § (5) bekezdésében meghatározott szabad felhasználás alapján történő hozzáférhetővé tétel céljából bármely más kedvezményezett intézmény gyűjteményével szabadon összekapcsolható.*”

**Az eljáró tanács megjegyzése:** Az Szjt.-t módosító 2003. évi CII. törvény megalkotásának folyamatában a tervezetek sokáig a szűkebb megoldást alkalmazták: az adott intézmény gyűjteményében levő mű, teljesítmény csak „az intézmény helyiségeiben” kerülhetett volna felhasználásra. Végül a legutolsó tervezetekben alakították át ezt a szabályt oly módon, hogy a szabad szolgáltatás „az *ilyen* intézmények helyiségeiben” történhet. Erre a szemléletváltásra vonatkozóan nem találhatunk érveket a miniszteri indokolásban sem.

Az eljáró tanács véleménye szerint ez a kibővített értelmezés logikai ellentétben áll az Infosoc. irányelv szövegével, illetve az Szjt. 38. § (5) bekezdésén belül is önellentmondást okoz. Mindkét norma szigorúan előírja, hogy e szabad műszolgáltatás csak az intézmény gyűjteményének részét képező művekre, teljesítményekre terjedhet ki [„...*on the premises of establishments referred to in paragraph 2(c) of works and other subject-matter (...) which are contained in their collections*”, Infosoc. irányelv, 5. cikk 3(n) pont]. Bár ez a szöveg pusztán nyelvtani értelmezés szerint akár értelmezhető lenne úgy is, hogy a kedvezményezett intézmények gyűjteményei összekapcsolhatók (bár az eredeti szövegnek nem ez a legvalószínűbb értelme), a logikai értelmezés lényegében kizárja azt a megoldást, amit a magyar jogalkotó választott. Lenne-e értelme szigorúan előírni azt, hogy ez a műszolgáltatás kizárólag saját gyűjteményből történhet, ha utána egy ország (vagy Európa) valamennyi kedvezményezett intézményének teljes gyűjteménye összekapcsolható?

A magyar törvényben elfogadott értelmezés ráadásul egyes műtípusoknál a nemzetközi kötelezettségvállalásokon alapuló háromlépcsős tesztet [Szjt. 33. § (2)] is sérti, mivel sérelmes ezen művek rendes felhasználására és így indokolatlanul károsítja a jogosultak jogos érdekeit. Azon műveknél van ez például így, ahol az alacsony kereslet miatt kifejezetten magas árat alkalmaznak a jogosultak (pl. egyes szakirodalmi művek), és amelyeket ezért általában csak intézmények (könyvtárak, iskolák) vásárolnak meg. A szabad felhasználás ilyen tág megfogalmazása azt jelenti, hogy országosan (vagy akár európai szinten) egyetlen példány megvásárlása kiváltja a további példányok megszerzését, hiszen valamennyi kedvezményezett intézményben hozzá lehet majd férni.

Az eljáró tanács szakvéleményét csak a hatályos magyar jogszabályokra alapíthatja, így ezek a megjegyzések a kérdésre adott válaszok érdemét alapvetően nem érintik. Ugyanakkor az Európai Bíróság a 14/83. (Von Colson és Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen) ügyben hozott ítélet 26. bekezdésében kimondta: a **tagállamoknak az irányelvből származó azon kötelezettsége, hogy elérjék az irányelvben előírt eredményt és minden szükséges intézkedést meghozzanak e kötelezettség teljesítésének biztosítására, kötelező érvényű a tagállamok minden jogértelmezést végző szervére.** Ezért az SZJSZT véleményének is figyelembe kell vennie az Infosoc. irányelv rendelkezéseit, és ahol a magyar jogszabály többféle értelmezést is enged, az irányelvi szabálynak leginkább megfelelő értelmezést kell elfogadnia. Az irányadó joganyag EK jog szerinti értelmezésére vonatkozóan figyelemmel kell lenni az EU Bíróság 106/77 sz. („Simmenthal” ügyben hozott) ítéletére is, amely szerint, ha a közösségi jogot érintő jogvita nemzeti bíróság elé kerül, annak a nemzeti jog bármely, a közösségi jog rendelkezéseibe ütköző szabályát hivatalból mellőznie kell, anélkül, hogy

az ilyen jogszabály alkotmányos eszközzel való hatályon kívül helyezését be kellene várnia.

*c.) a megjelenítés célja kizárólag tudományos kutatás, illetve egyéni tanulás lehet;*

A szabály nehezen ellenőrizhető eleme ez, hiszen az, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférést milyen célra fordítják, nem követhető nyomon. A Korm.R. e feltétel érvényesülését elősegítendő előírja, hogy 1.) a hozzáférhetővé tett művek kapcsán a könyvtár köteles tájékoztatást adni arról, hogy a hozzáférés csak a tudományos kutatás vagy egyéni tanulás céljából lehetséges [Korm.R. 2. § (1) b)]; 2.) a könyvtár a hozzáférés feltételeként köteles megkövetelni a szolgáltatások igénybe vevőjének nyilatkozatát arról, hogy a szolgáltatást csak ilyen célból veszi igénybe [Korm.R. 2. § (2)]

A Korm.R. 2. § (1) a.) azt is kimondja, hogy a könyvtár a művet az Szjt. 38. § (5) bekezdése alapján akkor használhatja fel szabadon, ha „olyan biztonságos műszaki megoldást alkalmaz, amely megakadályozza a gyűjteménye hozzáférhetővé tett elemeinek módosítását, többszörözését (bármely hordozón való rögzítését), illetve az igénybe vevőként meghatározott személyek körén kívülre irányuló közvetítését, ideértve a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételt is”. **Ez azt jelenti, hogy a megbízó által tervezett rendszerben a művek kinyomtatása nem tartozik a szabad felhasználás körébe, csak a megfelelő jogosulttal engedéllyel végezhető.**

*d.) jövedelemszerzés, jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálhatja;*

Amennyiben a könyvtár e szolgáltatásért külön díjat kér az igénybe vevőtől, az az eljáró tanács véleménye szerint már jövedelemszerzés célját szolgálja, és így szabad felhasználásnak már nem minősülhet. Ha viszont a szokásos beiratkozási díj ellenében vagy ingyenesen biztosítja a hozzáférést, a jövedelemszerzés, jövedelemfokozás célja közvetve sem lesz megállapítható.

*e.) a felhasználásra vonatkozó eltérő megállapodás esetén nem érvényesül;*

A törvényi szabály szerint a „felhasználásra vonatkozó eltérő megállapodás hiányában (...) szabadon megjeleníthetők (...)” – azaz a szabad felhasználást egy, „a felhasználásra vonatkozó eltérő megállapodás” kizárhatja.

Milyen, a „felhasználásra vonatkozó eltérő megállapodás” létezhet? A könyvtár az esetek nagy részében az időszaki kiadvány megszerzésekor nem kerül jogviszonyba a jogosulttal; a kiadvány terjesztését végző személlyel köt egyszerű, nem írásbeli formájú adásvételi szerződést. Ez persze nem zárna ki azt, hogy a szabad felhasználás kizárásáról szerződést kössön a jogosulttal, de nehezen elképzelhető, hogy a könyvtár saját kedvezményeit egyoldalúan csökkentő megállapodást kötne úgy, hogy erre semmilyen jogi kötelezettsége nincs.

Meglehetősen ritka az az eset, amikor a könyvtár és a jogosult között szükségszerűen szerződéses jogviszony keletkezik. Ez történik akkor, ha az adott mű hagyományos kereskedelmi forgalomba nem kerül, és így csak közvetlenül a jogosulttól szerezhető be. Egy így megszerzett műpéldány továbbértékesítése során azonban már az új tulajdonos nem kerül jogviszonyba a jogosulttal, mivel a jogosult terjesztési joga kimerül [Szt. 23. § (5)].

Tehát a könyvtár és a jogosult között csak nagyon ritka esetben születik megállapodás, amely kizárhatná e szabad felhasználás érvényesülését, de ezen esetekben is a már forgalomba került példányok továbbértékesítése során megszűnik a jogosult ellenőrzési joga a terjesztés felett.

Ugyanakkor az időszaki kiadvány kiadója és a szerzők között mindenképpen létrejön egy kiadói szerződés. A Szt. 38. § (5) teljes mértékben lehetővé tesz egy olyan értelmezést, amely szerint ebben, azaz az eredeti jogosult (szerző) és a származékos jogosult (kiadó) közötti szerződésben is ki lehet zárni a szabad felhasználást. **Ez tehát azt jelenti, hogy a szerzők és a kiadók (azaz a „jogosulti oldal”) egymással kötött felhasználási szerződéseikben kizárhatják ezt a szabad felhasználást.**

Az Szt. nem írja, de logikusan következik ebből a szabályból, hogy e megállapodás (melyben nem fél a könyvtár) csak akkor vonatkozhat a könyvtárra, ha tartalmát a tudomására hozták. Az azonban újabb értelmezési nehézséget okoz, hogy ennek milyen formában kell megtörténnie; hiszen – többek között a terjesztési jog kimerülése okán – a jogosultak nem tudhatják, hogy melyik könyvtár végezné az Szt. 38. § (5) szerinti szabad felhasználást (külföldi jogosultak valószínűleg e szabály létezéséről sem tudnak), így nem tudják ezt a könyvtárt közvetlenül tájékoztatni a kiadói szerződésnek a kizáró rendelkezéséről.

Az eljáró tanács véleménye szerint **nem elegendő** a szabad felhasználás kizárásához, ha például a szokásos „*All rights reserved - Minden jog fenntartva.*” kitételt alkalmazza a kiadó és a szerző. A szabad felhasználás kizárásának egyértelműnek és kifejezettnak, az adott esetre és a konkrét jogszabályi rendelkezésre egyértelműen alkalmazandónak kell lennie. Az is világos, hogy e szabály Magyar Közlönyben való megjelenése előtt [Az egyes iparjogvédelmi és szerzői jogi törvények módosításáról szóló 2003. évi CII. törvény a 2003. évi 136. számú Magyar Közlönyben, 2003. november 27-én jelent meg] megkötött szerződések nem terjedhettek ki e szabad felhasználás kizárására, így az ezelőtt megjelent időszaki kiadványok esetében a kiadó csak a szerzővel való szerződésmódosítás során érheti el a szabad felhasználás kizárását.

**Az eljáró tanács megjegyzése:** A Korm.R. 3. § (1) bekezdése az Szt. hivatkozott 38. § (5) bekezdésében engedett szabad felhasználás körét kibővítően értelmezi. A törvény szövege szerint a szóbanforgó bekezdésben *meghatározott intézmények gyűjteményeinek* részét képező művek, a felhasználásukra vonatkozó *eltérő megállapodás hiányában*, az *ilyen intézmények helyiségeiben* ezzel a céllal *üzembe állított terminálok* képernyőjén a nyilvánosság egyes tagjai számára szabadon megjeleníthetők és közvetíthetők illetve



*hozzáférhetővé tehetők.* A közvetítés lehetőségét a Korm.R. nem csupán egyazon intézmény különböző földrajzi helyeken működő helyiségeihez történő közvetítésként érti, hanem a kedvezményezett körbe eső *különböző* intézmények közötti kölcsönös összekapcsolást is megengedő módon; továbbá tágan értelmezi a „nyilvánosság egyes tagjainak” fogalmát is, nem csupán az adott intézményt és annak a termináljait látogatókra, hanem valamennyi terminálos megjelenítésre, illetve hozzáférhetővé tételre jogosított intézményt látogatókra egyidejűleg. E tekintetben a vonatkozó közösségi Infosoc. irányelv angol és német szövegei is csak kevés útmutatással szolgálnak. A gyűjteményben lévő művek belső hálózati közvetítését kizáró, „a felhasználásra vonatkozó eltérő megállapodás” az eredeti szövegekben „művek és egyéb jogtárgyak felhasználására vonatkozó” korlátozásként szerepel „use ... of works or other subject matter”, illetőleg „Nutzung von Werken und sonstigen Schutzgegenständen”); adott esetben tehát a szomszédos jogok tárgyainak az Sztj. 83. § (2) bek. alapján a művekéhez hasonló szabad felhasználás is kizárható. A felhasználásukat kizáró körülmény pedig nem egyszerűen „eltérő megállapodás”, hanem rájuk vonatkozó beszerzési és engedélyezési szabályozás” hiánya („purchase or licensing terms”, illetőleg „Regelungen über Verkauf und Lizenzen”), ami a megszorítások tágabb körét teszi lehetővé. A „terms” kifejezést ugyan valóban gyakrabban használják az angol jogi nyelvben szerződéses feltételek megjelölésére, de nem kizárt olyan értelmezése sem, amely egy egyoldalú akaratnyilatkozat valamely feltételére vonatkozik. A Black’s Law Dictionary szerint a „term” kifejezés vonatkozó jelentése: „*Word, phrase, or condition in a contract, instrument, or agreement which relates to a particular matter.*” (Szabad fordításban: „*Egy adott tárgyra vonatkozó szó, mondat vagy feltétel egy szerződésben, jogi dokumentumban vagy megállapodásban.*”). A „term” tehát nemcsak szerződéses feltételt jelent, hanem egy „instrument”-be foglalt feltételt is. Az „instrument” kifejezés jelentése, szintén a Black’s Law Dictionary szerint: „*A formal or legal document in writing, such as a contract, deed, will, bond, or lease.*” Azaz a „purchase or licensing terms” kifejezés nemcsak szerződéses feltételt, hanem *egyoldalú jognyilatkozatba foglalt kitélt is jelenthet.* Az Sztj. azonban csak „megállapodásról”, azaz kétoldalú nyilatkozatról beszél.

Az Infosoc. irányelv „purchase or licensing terms”-t említ, a magyar jogalkotó azonban ennek csak „licensing” elemét vette át, amikor kizárólag a „felhasználásra vonatkozó megállapodást” említ. A pontosabb átvétel például „felhasználásra vagy beszerzésre vonatkozó...” lehetett volna.

Ugyanakkor csak értelemszerűen következik az irányelv szövegéből, hogy a kedvezményezett intézmények a gyűjteményeikben lévő jogvédett tárgyakat csak saját helyiségeikben közvetíthessék a nyilvánosság egyes tagjaihoz.

Kétség esetén azonban figyelemmel kell lenni a *szabad felhasználások korlátozásának két általános szabályára*: (i) A felhasználás a szabad felhasználásra irányuló rendelkezések alapján is csak annyiban megengedett, ... amennyiben nem sérelmes a mű rendes felhasználására és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit, stb. [Sztj. 33. § (2) bek.] Adott esetben a tág értelmezés a könyvtárközi kölcsönzés megkerülését és a műpéldányok intézményenkénti beszerzését gátolhatná, a hozzájutók körének a szándékolt szabad felhasználás célját túlmenő, ellenőrizhetetlen bővülését vonva maga után. (ii)

Emellett az Szjt. kifejezett rendelkezése szerint sem lehet a szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezéseket kiterjesztően értelmezni [Szjt. 33. § (3) bek.]

A fentiek alapján nem hagyható figyelmen kívül az európai közösségi és más külföldi jogosultak esetleges tiltakozása a Korm.R. szerinti, különböző intézmények összekapcsolásával járó szabad felhasználások kapcsán.

**Egyéb „intranetes” felhasználások.** Az „intranet” nem szerzői jogi fogalom. Gyakran előfordul, hogy műszaki vagy intézményszervezési szempontból „intranetes” felhasználásnak tekintik az Szjt. 38. § (5) szigorú feltételein kívüli felhasználásokat is. Így például sok esetben ilyenként kezelik a munkavállalók számára otthon történő hozzáférést. Ha azonban a szabad felhasználás törvényi feltételei nem fedik le a felhasználást, az csak a megfelelő szerzői engedéllyel végezhető.

#### *E.2.2. A felhasznált sui generis oltalom alatt álló adatbázisok tekintetében*

A **sui generis adatbázis-oltalom esetén** az Szjt. 38. § (5) bekezdésébe foglalt, bizonytalan értelmezésű szabad felhasználási szabály sem létezik. (Az A.2.2.2. pontban tért ki arra az eljáró tanács, hogy az egyes időszaki kiadványokat, illetve azok nagyobb gyűjteményét milyen esetben lehet kapcsolódó jog által védett adatbázisnak tekinteni.) Mint fentebb megjegyeztük, az eljáró tanács véleménye szerint a *sui generis* adatbázisokra vonatkozó szabad felhasználás hiánya nem okoz nehézséget a megbízó számára abban az esetben, ha földrajzilag csak egy helyen (pl. az Országgyűlés épületében) lehet a gyűjteményhez hozzáférni, mivel ez csak nyilvános előadásnak minősül, amely tekintetében az adatbázis-előállítónak nincs engedélyezési joga. Ha viszont az olvasók a hozzáférés helyét is megválaszthatják (pl. az intézményhez tartozó több, különböző helyszínen található helyiségben), akkor már az „újrahasznosítás” fogalma alá tartozik a felhasználás. Mivel nyilvánvaló, hogy ez utóbbi esetben a felhasznált adatbázisoknak jelentős részét fogja így újrahasznosítani a könyvtár, illetve jelentéktelen részét ismételt és rendszeresen, ezért – ha kapcsolódó jog által védett adatbázis kerül felhasználásra – a szerzői jogi feltételek tiszteletben tartásán túl az adatbázis előállítójától kell engedélyt kérnie a felhasználásra.

- - -

#### **F./**

**Ad 4.** „Milyen jellegű megállapodást célszerű kötni a kiadóval, amennyiben a könyvtár a kiadótól a cikkek egy körét elektronikus – tovább feldolgozható – formában kívánja megvásárolni (...) az interneten való terjesztésre (...)”

A megbízó által „interneten való terjesztésként” megfogalmazott felhasználás valójában olyan nyilvánossághoz közvetítést jelent, ahol a hozzáférés helyét és idejét a közönség tagjai egyedileg választhatják meg.

Ez a cselekmény főszabályként engedélyköteles

- mind a művek egészének vagy valamely azonosítható részének ilyen felhasználása esetén [Szjt. 16. § (1) és 26. § (8)];
- mind a *sui generis* védelemben részesülő adatbázisok tartalma egészének, jelentős részének ilyen felhasználása esetén [Szjt. 84/A. § (1) b.)], illetve jelentéktelen része ismételt és rendszeres ilyen felhasználása esetén, ha ez sérelmes az adatbázis rendes felhasználására, vagy indokolatlanul károsítja az adatbázis előállítójának jogos érdekeit [Szjt. 84/A. § (3)].

Az Infosoc. irányelv (40) preambulumbekzdése kifejezetten is előírja, hogy a tagállamok által a nyilvánosan hozzáférhető könyvtárak számára adott szabad felhasználások „nem terjedhetnek ki védett művek vagy teljesítmények online szolgáltatására” („should not cover uses made in the context of on-line delivery of protected works or other subject-matter”).

Ennek megfelelően az Szjt. nem tartalmaz e felhasználási cselekmények tekintetében a megbízó számára szabad felhasználást. **Ez a tevékenység csak a jogosultaktól kapott megfelelő szerzői és kapcsolódó jogi engedélyekkel végezhető.** A jogosítással, felhasználási szerződés kötésével kapcsolatos kérdéseket a 2.), 3.) és 4.) kérdésre adott válaszuk tartalmazza.

- - -

**G./**

**Ad 2.** *„Milyen jellegű egyéb hozzájárulásra van szükség a kiadótól a rendszer jogszerű üzemeltetésére?”*

**Ad 3.** *„Milyen megoldás javasolt annak elkerülésére, hogy tisztázatlan szerzői jogokból adódó problémákat a jövőben elkerülje a könyvtár. Azaz, amennyiben egy kiadóval kötünk megállapodást, el kívánjuk kerülni a szerzőkkel való későbbi vitákat, de legalábbis dokumentálni kívánjuk a vitás esetekre jóhiszemű eljárásunkat. Létezik-e erre a problémára közös jogkezelő intézmény, amelyen keresztül e tekintetben megoldható a szerzők esetleges jogdíjának kezelése?”*

**Ad 4.** *„Milyen jellegű megállapodást célszerű kötni a kiadóval, amennyiben a könyvtár a kiadótól a cikkek egy körét elektronikus – tovább feldolgozható – formában kívánja megvásárolni abból a célból, hogy azt utána szabadon felhasználhassa – akár az interneten való terjesztésre is.”*

Az eljáró tanács erre a három kérdésre is közös választ ad, mivel mindhárom kérdés a korábbi válaszok szerint szabad felhasználásnak nem minősülő felhasználások jogosításával, a kötendő felhasználási szerződésekkel kapcsolatos.

A szakértő azonban nem jogi képviselő, így nem adhat tanácsot arra nézve, hogy az engedélyköteles felhasználások jogszerű végzéséhez milyen szerződéses kikötéseket érdemes a könyvtárnak alkalmaznia.

Abban a tekintetben azonban, hogy kitől kell engedélyt kérni a felhasználásra, az eljáró tanács a következőket jegyzi meg.

### **G.1. A felhasznált szerzői művek tekintetében:**

**a.)** Kiindulópontként az engedélyezési jogok az egyes cikkek, tanulmányok és más felhasznált művek **szerzőinél**, illetve – ha a kiadvány egyúttal gyűjteményes műnek minősül – a szerkesztőnél vannak. Az Szjt. 9. § (1) szerint „*A szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok - a személyhez fűződő és a vagyoni jogok - összessége.*” „*Szerző az, aki a művet megalkotta*” [Szjt. 4. § (1)]

**b.)** A szerzők halála után a védelmi időn belül (ld. 10. kérdésre adott válasz) a szerzői vagyoni jog a szerző **örökösait** illeti meg [Szjt. 9. § (4)]. Az örökös személyét közjegyzői vagy bírói határozat állapítja meg, az örökagyó halálára visszamenő hatállyal. Ha más örökös nincs, a hagyaték az államra száll. Az állam törvényes örökös. [Ptk. 599. § (3)]

**c.)** A szerzői vagyoni jogok a magyar szerzői jog rendszerében általában nem ruházhatók át. 1969 előtt a **vagyoni jogok átruházása** lehetséges volt, 1969 és 1999 között a vagyoni jogok átruházhatóságának teljes tilalma jellemezte szerzői jogi rendszerünket, 1999 óta pedig szűk körben ismét lehetséges a vagyoni jogok teljességének átruházása. Ahhoz, hogy egy, a szerzőtől vagy örökösétől különböző személy (pl. egy folyóirat kiadója) a mű tekintetében teljes vagyoni jogi jogosultként jelentkezzen, a következőkre van szükség:

- a jogszerzés időpontjában a szerzői jogi rendszer lehetővé tegye az adott műtípus tekintetében a vagyoni jogok átruházását;
- a vagyoni jogok átruházását tartalmazó, a jogszerzés időpontjában hatályos szerzői jogi törvény felhasználási szerződésekre vonatkozó szabályainak megfelelő szerződés;

Azonban még az 1969 előtti időszakban is úgy értelmezte a kúriai gyakorlat a vagyoni jogok átruházását, hogy az a jogátruházási szerződés megkötésének időpontjában ismeretlen felhasználási módra nem terjedhet ki. [Elemzését a jogirodalomban részletesen ld. *Faludi Gábor: A szerzői jog átruházhatósága a magyar szerzői jogban, Magyar Jog, 1995/3., 146-156.p.*]. A digitális másolatkészítés, intranetes vagy internetes nyilvánossághoz közvetítés, számítógépes képernyőn való megjelenítés – nyilvánvalóan olyan felhasználási módok, amelyek 1969 előtt nem lehettek ismertek. Így ezen művek esetében kizárt a megbízó által tervezett felhasználások esetében, hogy a szerzőktől egy tőlük különböző személy (pl. kiadó) a vagyoni jogok teljességének jogosultjaként jelentkezzen.

**d.)** Nemcsak abban az esetben adhat azonban a szerzőtől vagy örökösétől különböző személy harmadik személynek a felhasználásra engedélyt, ha a vagyoni jogok teljességét átruházás útján megszerezte. A szerző vagy örököse ugyanis adhat számára olyan **felhasználási jogot**, amely harmadik személyre továbbengedhető. Erre minden eddigi Szjt. alatt csak abban

esetben volt lehetőség, ha a szerző a felhasználóval kötött szerződésben erre kifejezetten jogot adott. Amennyiben erre a szerződés nem terjed ki kifejezetten, a felhasználási jog a felhasználót csak személyesen illeti meg, az engedélyt nem adhatja tovább harmadik személynek. [Jelenleg: Szt. 46. § (1)]

## **G.2. A *sui generis* védelemben részesülő adatbázisok tekintetében:**

Ahol az A.2.2.2. pont szerint kapcsolódó jogi védelem alatt álló adatbázisok engedélyköteles felhasználására kerül sor, az adatbázis előállítójától kell engedélyt kérni. Az adatbázis előállítója: az a természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, aki vagy amely saját nevében és kockázatára kezdeményezte az adatbázis előállítását, gondoskodva az ehhez szükséges ráfordításokról. [84/A. § (6)]

Az adatbázis előállítóját megillető jogok átruházhatók, illetve az előállító harmadik személyre átengedhető felhasználási jogot is adhat egy felhasználónak.

## **G.3. Összefoglalva:**

Az időszaki kiadvány kiadója nem rendelkezik automatikusan a kiadványba foglalt összes cikk, tanulmány és egyéb mű, valamint a szerkesztés felhasználási jogaival, csak azon jogokkal, amelyeket ő maga a szerzőkkel kötött szerződésben szerzett. (Ez alól kivételt képeznek a *sui generis* adatbázis-jogok, amelyek – ha fennállnak – az adatbázis-előállítónak minősülő kiadónál keletkeznek.)

Amikor a megbízó az engedélyköteles felhasználások tekintetében **az időszaki kiadvány kiadójától** a kiadványban foglalt művekre felhasználási jogot próbál szerezni, figyelemmel kell lennie arra, hogy a kiadó csak olyan jogokat adhat át, amelyeket a szerzőktől szerződésben szerzett. Természetesen a megbízó nem lehet abban a helyzetben, hogy valamennyi ilyen szerződést megismerjen; ennek a problémának a kezelésére jött létre a „**jogszavatosság**” intézménye. A felhasználási szerződésben jogot adó felhasználó számára a jogszavatosság vállalását az Szt. nem tartalmazza sem kógens, sem diszpozitív szabályként. A szerzőkötési szabadság azonban lehetővé teszi – és a gyakorlatban ez sokszor így is történik –, hogy például a Ptk. adásvételi szerződésre vonatkozó szabályait alkalmazzák *mutatis mutandis* a jogszavatosság kérdésében.

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a **külföldi elemet** tartalmazó szerződéses jogviszonyokban a felhasználó a szerzőktől az adott szerződésre alkalmazandó nemzeti jog rendelkezései alapján szerezhet felhasználási engedélyt. Szintén nehézséget okozhat az örökös minőség igazolása külföldön lezajlott hagyatékátadások esetén. A megbízó ebben az esetben még kevésbé van abban a helyzetben, hogy a számára felhasználási jogot kínáló személy erre való

jogosultságát vizsgálja, így a jogszavatosság esetleges alkalmazásának fokozott jelentősége lehet.

Ha pedig a kiadó nem tud megfelelően felhasználási jogot adni, **egyenként** kell az egyes szerzőktől, jogutódoktól engedélyt kérni a felhasználásra, írásbeli felhasználási szerződés keretében. Az Szt. 106. § (7) értelmében „Az érintett közös jogkezelő szervezet köteles az örökösökről nyilvántartást vezetni, és abból a felhasználók számára a személyes adatok védelmére vonatkozó jogszabályok keretei között adatot szolgáltatni.”

Erre az egyedi engedélykérésre akkor nincs szükség, ha az adott műtípus adott felhasználása tekintetében van bejegyzett **közös jogkezelő szervezet**. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztere mindenki számára elérhetően, a Magyar Közlönyben teszi közzé az általa nyilvántartásba vett közös jogkezelő egyesületek főbb adatait és az általuk végzett közös jogkezelési tevékenységeket [Szt. 89. § (3)]. Magyarországon – a kiterjesztett közös jogkezelés intézménye miatt [Szt. 91. §] – az így bejegyzett közös jogkezelő szervezet a bejegyzés tényénél fogva az adott műtípus adott felhasználása tekintetében a teljes világrepertoárt képviseli, kivéve, ha valamely jogosult a jogszabályi feltételeknek megfelelően tiltakozik művei, teljesítményei közös engedélyezése ellen. A jogosult nem tehet ilyen tiltakozó nyilatkozatot azokban az esetekben, ahol a jogszabály kötelezővé teszi a közös jogkezelést.

A vizsgált felhasználás (szép- és szakirodalmi, valamint vizuális művek digitális többszörözése, nyilvánosságához közvetítése és nyilvános előadása) tekintetében önkéntes közös jogkezelés működik a HUNGART Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesületnél a már nyilvánosságra hozott vizuális művek esetén.

A HUNGART jogkezelésének köre:

*„az Szt. 18. §-a rendelkezése alapján, a tagok és képviseltek részére a képző-, ipar-, fotóművészeti, építészeti, ipari tervezőművészeti alkotások, műszaki létesítmények tervei (Szt. X. fejezet) másodlagos felhasználásai, azaz:*

- a) a mű anyagi hordozón való – közvetlen vagy közvetett – másodlagos rögzítése bármilyen módon, akár véglegesen, akár időlegesen, valamint egy vagy több másolat készítése a rögzítésről,*
- b) ugyanezen műveknek a nyilvánosságához közvetítése sugárzással vagy másként (Szt. 26. §),” [Ld. Magyar Közlöny 2000/10. sz.]*

**A HUNGART jogkezelési tevékenysége tehát minden, a már nyilvánosságra hozott vizuális műveknek a megbízó megkeresésében foglalt, a fentiek alapján engedélyköteles felhasználására kiterjed.**

Abban a tekintetben, hogy mely szerzők jogaira nem terjed ki a HUNGART tevékenysége [azaz hogy mely jogosultak tettek jogaiknak a HUNGART által történő gyakorlása ellen az Szt.-nek megfelelő tiltakozó nyilatkozatot – Szt. 91. § (2)], a HUNGART tud felvilágosítással szolgálni.

**A szép- és szakirodalmi művek ilyen felhasználására nincs Magyarországon bejegyzett közös jogkezelő egyesület.**

- - -

**H./**

**Ad 10.** „*A rendszer archívum jellege felvet-e szerzői jogi problémát?*”

A rendszer archívum jellege az eljáró tanács véleménye szerint kifejezetten jogi problémát nem okoz, bár – mint azt a 2. kérdésre adott válaszuk jelzi – a régebbi művek esetében nehezebb lehet a megfelelő jogosultat megtalálni, akár a jogutódlások nyomonkövetésének nehézsége, akár a felhasználásra vonatkozó megállapodás értelmezésének nehézsége miatt.

Az eljáró tanács ennél a kérdésnél vizsgálja meg, hogy milyen időtartamban kell tekintetbe venni a szerzői és kapcsolódó jogokat, és milyen művek, teljesítmények használhatók fel szabadon, mindenféle engedélykérés, díjfizetés nélkül. Az „archívum-jelleg” ugyanis lehetővé teszi azt, hogy bizonyos művekre, teljesítményekre a szerzői vagy kapcsolódó jogi oltalom már ne vonatkozzon. Ebben az esetben a tevékenység mindenféle engedélykérés, jogdíjfizetés nélkül, szabadon végezhető.

### **H.1. A felhasznált szerzői művek tekintetében**

Az egyes cikkek, tanulmányok és más felhasznált művek, illetve – ha a kiadvány egyúttal gyűjteményes műnek minősül – az alkotó szerkesztési teljesítmény védelmi ideje a következőképpen alakul [Szjt. 31-32. §]:

A szerzői jogok a szerző életében és halálától számított hetven éven át részesülnek védelemben. A hetvenéves védelmi időt a szerző halálát követő év első napjától, szerzőtársak esetében az utoljára elhunyt szerzőtárs halálát követő év első napjától kell számítani.

Ha a szerző személye nem állapítható meg, a védelmi idő a mű első nyilvánosságra hozatalát követő év első napjától számított hetven év. Ha azonban ez alatt az idő alatt a szerző jelentkezik, a védelmi időt a rendes szabály szerint kell számítani. Fontos kérdés tehát, hogy e szabály értelmezésekor hogyan értendő, hogy „nem állapítható meg” a szerző személye. A CompLex DVD Jogtár magyarázata (szerzők: Kiss Zoltán - Kolozsváry Kiss István - Kricsfalvi Anita - Rozgonyi Krisztina, KJK-Kerszöv, Budapest, 2004.) ezzel kapcsolatban „a szerző személyének kideríthetlenségéről” ír.

Az Szjt. 8. §-a szerint ha a művet név nélkül vagy felvett néven hozták nyilvánosságra, a szerzői jogokat a szerző fellépéséig az gyakorolja, aki a művet először hozta nyilvánosságra. A Szerzői jogi törvény magyarázata (szerk.: Gyertyánfy Péter, KJK-Kerszöv, Budapest, 2000) szerint ez úgy értendő, hogy „Ha a szerző személye csak a nagyközönségnek ismeretlen, a nyilvánosságra hozó a jogoknak nem alanya, hanem csak gyakorlója.” Ugyanezen kommentár szerint: „Az ’ismeretlen szerző’ esete általában név nélkül nyilvánosságra hozott műve jelent, de ez nem feltétlenül van így.”

A fenti jogirodalmi értelmezések alapulvételével az eljáró tanácsnak az a véleménye, hogy a **szerző személye akkor nem állapítható meg, ha név nélkül vagy felvett néven jelent meg az alkotás úgy, hogy a szerző személye nem közismert, illetve a kiadó és a közös jogkezelő szervezet sem rendelkezik információval a szerző személyét illetően.** Ilyen esetben tehát az első nyilvánosságra hozatalt követő év első napjától számítódik a hetven éves védelmi idő.

Az ismeretlen szerzőjű művek esetén elvileg az is előfordulhat, hogy több részben nyilvánosságra hozott műről van szó; ez esetben az első nyilvánosságra hozatal évét részenként kell számítani.

A szerző halálát követő hetven év elteltével is akadhat engedélyezési jog: az **Szjt. 32. §-a** szerint a szerző vagyoni jogaihoz igazodó terjedelmű jogi védelem illeti meg azt, aki a védelmi idő lejártát követően jogszerűen nyilvánosságra hoz valamely korábban még nyilvánosságra nem hozott művet. E védelem időtartama az első nyilvánosságra hozatalt követő év első napjától számított huszonöt év.

## **H.2. A felhasznált sui generis oltalom alatt álló adatbázisok tekintetében**

Ahol az A.2.2.2. pont szerint kapcsolódó jogi védelem alatt álló adatbázisok engedélyköteles felhasználására kerül sor, az adatbázis előállítójától kell engedélyt kérni.

Az adatbázisok sui generis jogai az adatbázis első nyilvánosságra hozatalát követő év első napjától számított tizenöt évig részesülnek védelemben, illetve az adatbázis elkészítését követő év első napjától számított tizenöt évig, ha ezalatt nem hozták nyilvánosságra az adatbázist. [Szjt. 84/D. § (1)]

Az adatbázisnak azonban a védelmi ideje újra kezdődik, ha az adatbázis tartalmát jelentősen megváltoztatják úgy, hogy annak eredményeként a megváltoztatott adatbázis önállóan is jelentős ráfordítással előállítottnak számít. Az adatbázis tartalmának jelentős megváltoztatása eredhet az egymást követő bővítések, elhagyások és módosítások halmozódásából is. [Szjt. 84/D. § (2)]



A védelmi idő tekintetében ismét jelentőséggel bír az a megkülönböztetés, amelyre az eljáró tanács az A.2.2.2. pontban utalt: előfordulhat az, hogy a könyvtár döntésén múlik, hogy az egyes cikkeket milyen **forrásból** digitizálja: erre tulajdonképpen kétféle választása lehet:

- vagy a nyomtatott folyóiratpéldányokból;
- vagy a cikkek/tanulmányok kumulatív adatbázisából (jelentős ráfordítással adatbázissá formált évfolyamából vagy nagyobb adatbázisából).

Hogy kell-e a könyvtárnak *sui generis* adatbázis-jogokkal számítania, attól függ, hogy melyik adatbázist használja forrásként.

Mivel az **egyes korábbi példányok** utóbb már nem módosulnak, azok továbbfejlesztéséről és erre irányuló befektetésről sincs szó. Így az időszaki kiadványok egyes számai, mint adatbázisok védelmi ideje (ha létrehozásuk jelentős ráfordítást igényelt) a szám első nyilvánosságra hozatalát, illetve elkészítését követő év első napjától számított tizenöt évig tart.

Amennyiben a kiadó az egyes folyóiratszámokat **kumulált adatbázisba** foglalja, és a könyvtár ezt a nagyobb adatbázist veszi saját adatbázisának kiépítése során alapul (ha ezen nagyobb adatbázis létrehozatala jelentős ráfordítást igényelt), a védelmi idő a kumulatív adatbázis nyilvánosságra hozatalától vagy elkészültétől számíthat. Ebben az esetben azonban már gyakran előfordul, hogy az adatbázishoz folyamatos hozzáadások, módosítások történnek, és így a védelmi idő az Sztj. 84/D. § (2) szerint megújul.

Mivel a *sui generis* adatbázis-jog csak 2002. január 1-jei hatállyal került az Sztj.-be, azt is szükséges megvizsgálni, hogy a **korábbi adatbázisok** állhatnak-e ilyen oltalom alatt. A 2001. évi LXXVII. törvény 13. §-a a következőket tartalmazza ebben a vonatkozásban: „*E törvénynek az adatbázis-előállítók védelmére vonatkozó rendelkezéseit alkalmazni kell arra az adatbázisra is, amelyet e törvény hatálybalépése előtt, de 1982. december 31-ét követően készítettek el, feltéve, hogy a hatálybalépés napján az adatbázis megfelel az Sztj. (...) XI/A. fejezetében szabályozott védelem feltételeinek.*”

Ebben az esetben az adatbázis előállítójának jogai 2002. január 1-jétől részesülnek védelemben, de a tizenöt éves védelmi idő nem ettől a naptól, hanem 1998. január 1-jétől számíthat.

Az egyes adatbázisok elkészültük időpontja szerint a következőképpen részesülnek védelemben:

	<b>az adatbázis jelentős ráfordítással való elkészültének ideje</b>	<b>a kapcsolódó jogi védelem fennálltának időtartama – nem számítva a megújulást [84/D. § (2)]</b>
1.)	– 1982. dec. 31.	nem áll védelem alatt
2.)	1983. jan.1. – 2001. dec. 31.	2002. jan.1. – 2012. dec. 31.
3.)	2002. jan.1. –	az adatbázis első nyilvánosságra hozatalától / elkészültétől – ezt követő év jan.1.-től számított 15 évig

Az adatbázis előállítójával 2002. január 1-je előtt kötött – az 1982. december 31-e után jelentős ráfordítással elkészült adatbázis felhasználására vonatkozó – szerződés alapján

végzett cselekményekre a szerződés megkötésekor hatályos rendelkezéseket kell alkalmazni e törvény hatálybalépését követően is. [2001. évi LXXVII. törvény 13. § (6)]

Egy **konkrét példát** véve alapul: A könyvtár egy olyan folyóiratot kíván archiválni, amely egy számának előállítására – a körülmények mérlegelése alapján megállapíthatóan – jelentős ráfordítást igényelt, de 1982-ben történt meg első nyilvánosságra hozatala. A kiadó a folyóiratról azonban kiadott egy több évfolyamot is átölelő, digitált adatbázist is CD-ROM-on, amelynek előállítása szintén jelentős ráfordítást igényelt. Ha a könyvtár ezt az adatbázist használja fel forrásként, az adatbázis-előállító kapcsolódó jogaival számolnia kell. Ha viszont a könyvtár azt a megoldást választja, hogy a folyóirat egyes nyomtatott számaiból (pl. szkenneléssel) végzi az archiválást, nem kell ilyen kapcsolódó joggal foglalkoznia – mivel ebben a konkrét esetben olyan adatbázis kimásolása történt meg, amely már nem áll kapcsolódó jogi oltalom alatt.

- - -

**I./**

**Ad 9.** *„Enyhít-e a jogi problémákon egy olyan megoldás, amikor a cikkek szövegét a rendszer nem saját maga tárolja, hanem az interneten – ott feltehetően a szerzői jog tulajdonosa által engedélyezetten – elérhető cikkekre közvetlenül linkeli a keresőt?”*

A hiperlinkekkel kapcsolatos jogi felelősség témaköre igen szerteágazó, ám a megkeresés – amely a többi kérdésekben is meglehetősen általános – nem részletezte eléggé a kérdést ahhoz, hogy a kérdésre az eljáró tanács megfelelő mélységű választ tudjon adni.

Röviden a következőket jegyezzük meg: Az a személy, aki egy, az interneten tőle technikailag függetlenül hozzáférhetővé tett tartalomra mutató hiperlinket alkalmaz, a „hivatkozott” tartalmat nem többszörözi és nem is ő teszi hozzáférhetővé. Ez a jogi vélemény azonban változhat abban az esetben, ha

- a hiperlink a látogató aktív közreműködése nélkül, „automatikusan” működésbe lép (pl. ún. embedded linkek);
- a hiperlink végpontját a tartalomszolgáltató eltitkolja, és így az internethasználó számára egyértelműen a hiperlinket alkalmazó szolgáltató neve alatt jelentkezik a műszakilag más szolgáltatótól érkező tartalom;
- a hivatkozott tartalom a látogató számára kizárólag a hiperlink útján érhető el, más forrásból nem található meg, a hivatkozott tartalmat a hiperlink szolgáltatója sajátjaként nyújtja.

Ezen esetekben ugyanis felmerül, hogy a lehívásra hozzáférhetővé tett [Szt. 26. § (8)] valójában nem a tényleges tartalomszolgáltató, hanem a közönség számára a szolgáltatást saját neve alatt, de hiperlink útján nyújtó személy szolgáltatja.

Az eljáró tanács a megbízó szándékainak részletes ismerete nélkül nem végzi el ennek az összetett problémakörnek a teljes, magyar, külföldi és nemzetközi jogszabályok alapján történő vizsgálatát, de egy egyértelműen jogszerű technikát ajánl a megbízónak hiperlinkek alkalmazására. Ez a megoldás a nemzetközileg elsőként ismertté vált hiperlinkekkel

foglalkozó jogeset, a skóciai *Shetland Times v. Shetland News*<sup>6</sup> ügyben a két fél megállapodásában foglalt megoldáson alapul.

A hiperlinket szolgáltató személy vagy szervezet (i) hiperlinkkel mutat a konkrét, belső oldalon található műre; (ii) egyértelműen jelzi, hogy ez nem a saját szolgáltatása; (iii) ezt azzal is megerősíti, hogy a hivatkozott szolgáltatás honlapjának főoldalára mutató hiperlinket is elhelyez.

Természetesen amennyiben a megbízó részletesen leírja, hogy milyen típusú hiperlinkeket kíván használni, és ezeknek milyen technikai kivitelezése lenne, az SZJSZT részletesen is megvizsgálja a kérdéskört.

### III.

Az eljáró tanács összefoglaló megjegyzései:

A megbízó gyűjteményében foglalt időszaki kiadványok egyes tartalmi elemeinek archiválására és saját helyiségeiben való, dedikált terminálok képernyőjén történő megjelenítésre (és nem a művek kinyomtatására) szabad felhasználást ad a jogalkotó. Ezt a széles megőrzési-műszolgáltatási szabadságot azonban több faktor elbizonytalanítja:

- A forrásként felhasznált időszaki kiadványok és egyéb gyűjtemények sui generis oltalom alatt álló adatbázisnak minősülése meglehetősen bizonytalan, előzetesen nehezen vizsgálható. Az Szt. nem nyújt a szerzői jogihoz hasonló szabad felhasználásokat ezen kapcsolódó jogok tekintetében.
- Az egyes, közösségi irányelven alapuló szabad felhasználási szabályok eredetijének és magyar átültetésének értelmezési nehézségei.
- A megbízó helyiségeiben, dedikált terminálok képernyőjén történő műszolgáltatást a jelenlegi jogszabályok szerint a szerző és a kiadó egymás közötti szerződésében kizárhatja.

Az interneten történő hozzáférhetővé tétel tekintetében az Szt. nem ad szabad felhasználást a könyvtárak számára. Ezen felhasználás tekintetében a vizuális művek tekintetében önkéntes közös jogkezelés működik, az irodalmi művek tekintetében azonban egyedileg szükséges a megfelelő jogosulttal felhasználási szerződést kötni.

Budapest, 2005. január 5.

dr. Boytha György  
a tanács elnöke

dr. Tóth Péter Benjámín  
a tanács előadó tagja

dr. Sarkady Ildikó  
a tanács szavazó tagja

---

<sup>6</sup> *Shetland Times Limited v. Dr. Jonathan Wills & Another*, ld. pl. in: EIPR News Section, National Reports [1997] 2